

Vilém od sv. Teodorika: Zlatá epištola

(alias dopis bratrům z Boží hory)

Suma duchovní nauky

Nezkrigovaný překlad z němčiny

OBSAH

- ⌘ Předmluva
- ⌘ Úvod
- ⌘ Doprovodné slovo
- ⌘ Věnování epištoly novicům
- ⌘ Věnování jednoho jiného malého dílka
- ⌘ Převorovi a jeho druhům
- ⌘ Ostatní díla autora
- ⌘ Různé výňatky (výbory)
- ⌘ Co očekávat od obou otců
- ⌘ List Viléma bratřím z Boží hory

Úvod

1. Pozdravy a povzbuzení

Opět existují poustevníci

Povolání bratří

Výtka novot

Původ poustevnického života

Nechejme je promluvit

2. Výzva k pokoře

Vznešený ideál bratří

Nebezpečí samolibosti (sebeuspokojení)

Domýšlivost

3. Nabádání ke stálosti

Zodpovědnost bratří

Horlivost na Boží hoře

Přechod

1. Část: Člověk smyslový / tělesný

1. Kapitola: Cela a její obyvatelé

I. Cela

Pravá samota

Cela a nebe

Cela a svatyně

Cela a pokrok

II. Obyvatelé cely

Tři stupně

Vlastní dokonalost

2. kapitola

Člověk tělesný/smyslový čili začátečník

I. Začátek tělesného / smyslového člověka

Dokonalá poslušnost

Stupně tělesného/smyslového člověka
Pošetilost .... nebo prostota
Začátek moudrosti
Dokonalá poslušnost
Poznání a jeho plody
Ubohost padlého člověka
Velký lék: poslušnost

II. Pokrok smyslového člověka

Tělo se přijme do služby
Umrtvování ducha
Umrtvování těla
Pevnost a duchaplnost
Dobro poslušnosti
Co se týká pokušení
Nebezpečí nudy
Tělesná práce
Askeze a mystika práce
Zpět k řádu přirozenosti

III. Dovršení smyslového člověka

Návyky dobra, proměněn v radost
Smrt požitkům rozptýlením

3. kapitola: Cvičení poustevníka

I. Vymezení celou a jejími strážci

Nutnost řehole (výuka , výcvik)
Stálost
Nutnost duchovního vůdce
Strážci duše
Bdělost

II. Duchovní cvičení

Obě cely
Zpytování svědomí
Bohoslužba
Duchovní přijímání
Duchovní čtení

III. Tělesná cvičení

Umrtvování těla
Výživa
Spánek
Závěr pokynů pro novice

4. kapitola : Problémy poustevnického života

I. Volba povolání

První směrnice : Pečlivost
Druhá směrnice : Prozíravost/bystrost

II. Stavba cely

Nutná chudoba

III. Živobytí poustevníka

Příklad otců v dřívějších dobách
Právo žít z almužen
Zproštění tělesné práce

5. kapitola: Pokyny pro modlitbu
Čtení a rozjímání
Vnitřní modlitba
Různé druhy modlitby
Neustálé snažné prosby
Modlitba
Díkůvzdání
Pokyny

2. část: Člověk rozumový a duchovní

1. kapitola : Od začátečníka k dokonalému
Shrnutí všech tří stupňů

2. kapitola : Člověk rozumový čili pokročilý

I. Rozum, který se otevře Bohu
Začátek rozumového člověka
Předběžné poznámky
Duše obdařená rozumem
Rozum
Rozum a Bůh

II. Pokrok rozumného člověka
Život ctností
Studia rozumného člověka
Špatné návyky
Neřesti
Ctnosti
Vůle a Pravda

III. Dovršení rozumného člověka : Růst vůle (Vzestup)
Obě cesty
Nutná kázeň
Myšlení a myšlenky

3. kapitola : Člověk duchovní čili dokonalý

I. Ze sféry myšlení ke sféře lásky
Začátek duchovního člověka
Zásah Ducha svatého
Potřebné ovládání vůle
Žebřík lásky
Trojí podobnost a jednota s Bohem
Původce božského sjednocení

II. Od jasnosti k jasnosti čili nazírání Boha
Pokrok duchovního života
Jak se Bůh ukazuje
Očišťování duše

Pokrok v lásce
Pokoj v Bohu

III. Od podobnosti k podobnosti čili jednota s Bohem

Dokonalost duchovního člověka

Přilnutí k dobru čili návyk na ctnosti

Vědění a moudrost

Získané a vrozené vědění

Dokonalý život

Jednota s Bohem

Ovoce jednoty : Poznání Boha

Závěr : Výzva k pokoře

Poznámky

Konkordance s texty Patrologia latina

Doprovodné slovo

Pánu a bratřím, převoru H. a H. Přeje bratr Vilém sabbat radosti (den odpočínutí plný radosti)

Věnování listu novicům.

1. Téměř nestydatě a více než se sluší se má ústa před vámi otevřela, nejmilejší bratři v Kristu. Odpusťte, neboť mé srdce se otevřelo. Já vás prosím, otevřete se i vy ve svém srdci a přijměte nás tam. Neboť jsem úplně váš v tom, v jehož srdečné lásce jeden po druhém toužíme.

2. Proto jsem se rozhodl od té doby, co jsem vás opustil až do této hodiny věnovat svou denní námahu, ať už je jakkoli nepatrná, ne vám, protože vy toho nemáte zapotřebí, nýbrž bratru Štěpánovi a jeho druhům, mladým bratřím a novicům, kteří k vám přicházejí, jejichž učitelem je Bůh samotný. Oni ať to mají a čtou. Snad v tom najdou něco, co je pro ně užitečné, jako útěchu pro jejich samotu a jako pobídnutí v jejich svatém předsevzetí.

3. Já nabízím, co mohu: dobrou vůli. Já také očekávám od vás zpět s jejími plody. David se líbil Bohu, když tancoval, ale ne kvůli tanci, nýbrž kvůli svému smýšlení. Podobným způsobem byla též pochválena Pánem ta žena, co pomazala nohy Pána, ne protože je pomazala, nýbrž protože milovala. A protože dělala, co mohla, našla v tom své ospravedlnění.

Věnování jednoho jiného malého dílka Převorovi a jeho druhům

4. Mimoto jsem se domníval, že bych vám mohl věnovat ještě jedno jiné malé dílko. Potřeba některých bratří, která sice vycházela spíše z jejich úzkostlivosti než ze skutečného nebezpečí, mě pomohla k tomu, abych jej sepsal jim k útěše a k posílení v jejich víře. Jejich smutek mně takto vždy připravuje velmi mnoho radosti bez ohledu na to, že nemohu snést, že je viděl smutné.

5. Neboť nejen kvůli velikosti jejich víry, nýbrž též kvůli jejich lásce se odvracejí od toho všeho, co se jeví být proti jejich víře, a to tak velmi, že, když jsou jen trošku pokoušeni nebo napadeni duchem ... nebo chtíčem těla věří, že jejich zbožné svědomí bude poškozeno I pohoršeno už jen samotným slyšením nebo dotykem, a srdcevroucně se litují jakoby byli zavrženi vzhledem k jejich víře.

6. Když pak z temnoty světa dospějí ke cvičením čistého života, dopadne to s nimi jako s těmi, kdo přijdou náhle z dlouhotrvající tmy do světla. A jak jim samotné světlo, skrze něž vše ostatní bude vidět, když poprvé zazáří, oslepí slabé oči, tak i tito při prvním světle víry budou jako slepí a nesnesou ty nezvyklé paprsky nového světla dokud si právě prostřednictvím lásky ke světlu na to nezvyknou.

7. Toto dílo se však dělí do dvou knih. První z nich jsem chtěl pojmenovat „Zrcadlo víry“, protože je jasná a srozumitelná. Protože však tato druhá očividně obsahuje v souhrnu důvody a formulace víry podle výtahů a myšlenek katolických otců, a protože je o něco neproniknutelnější/složitější, rozhodl jsem se pojmenovat ji hlavolam víry. Při tomto studiu jsem se chtěl vyhnout spíše zahálce,

nepříteli duše, neboť mě věk a choroba osvobozuje od společné práce, nicméně však ne jako dělníka zasloužilého, nýbrž jako líného a nepoužitelného. Přitom jsem nemyslel ani tak na vzdělání druhých, jež se v pravdě nevyjímá pěkně v ústech hříšníka a které přísluší jen těm, kdo prostřednictvím svého života dávají sílu tomu, co svým učením zasazují.

8. V první knize bude učedník poučen, kam má jít. Ve druhé pak bude poučen s jakou prozíravostí pak má pokročit. Neboť v tomto pořadí mluví také Pán ke svým učedníkům. Kam jdu, znáte, a cestu znáte. Proto říká také prorok. Klenotnice spásy je v moudrosti a poznání. Neboť i v žalmu se praví nejprve : „ Jeden den předává slovo druhému“, pak ale : „ noc noci o tom podává zprávu.“

9. Existují mimoto jiná díla autora. Dvě pojednání : to první „ O nahlížení |vidění Boha“ a druhé „ O povaze a vznešenosti lásky“, pak malá knížka „ O svátosti oltární“, „Rozjímání“, jež jsou v každém případě užitečná, aby poučovala začátečníka v modlitbě. A jedna kniha o Písni písní až k místu : „ Potom, jen co jsem od nich odešla, hned jsem našla toho, kterého tolik miluji“.

10. Neboť mé vystoupení|výzva „Proti Petru Abelardovi“ mi zabránila zmíněné dílo dokončit. Nedomníval jsem se také, že bych si mohl dovolit oddat se tak drahocenné nečinnosti , zatímco Abelard, jak se říká, plnil venku tak krutě zemi naší víry s obnaženým mečem.

Co jsem proti němu napsal, načerpal jsem z pramenů sv. Otců. Podobným způsobem jsem postupoval i v mém výkladu Listu Římanům a v ostatních dílech, které zmíním později. Protože v těchto knihách nepochází nic nebo ne mnoho ode mě, je lépe když vy budete srozuměni s tím zamlčet mé jméno a ponecháte je bezejmenné jako když kukačka shromažďuje pod svá křídla vejce, která sama nesnesla.

Různé výňatky

11. Z knih sv. Ambrože jsem vypsál vše co vyložil o Písni písní a tento výklad je rozsáhlé a pozoruhodné dílo. Podobný výtah jsem udělal z děl blaženého Řehoře, avšak důkladněji než Beda. Neboť jak sami víte, připojit i Beda takový výtah jako poslední k nim ke svému výkladu Písně písní.

12. Když jste si chtěli vypsát výroky o víře, které jsem vzal především z děl blaženého Augustina, pak vezte, že jsou plny síly a smyslu. Přísluší nicméně spíše k výše zmíněnému dílu, jež jsem chtěl nazvat „Hlavo!am víry“.

13. Existuje však ještě od nás jedno jiné dílo : „O povaze duše“, jeden spis s názvem : „Jan Teofilon“. Aby se něco řeklo o celém člověku, což se jeví přiměřené a vhodné.

Dopis pána Viléma bratřím z hory Boží

Úvod

1. Pozdravy a povzbuzení

Opět existují poustevníci

1. Bratřím z Boží hory, kteří přinesli světlo východu a onu starou náboženskou horlivost z Egypta do temnoty západu a do chladu Galie, totiž příklad života v samotě a formu nebeského života, jim tedy, má duše, chvátej v ústrety a chvátej s nimi v radosti Ducha sv. S plesáním srdce, se zápalem lásky a s úplnou obětí vůle v odevzdanosti.

2. Proč by člověk neměl uspořádat hody v Pánu a mít radost, ta nejkrásnější část křesťanského náboženství, která se jakoby téměř dotýká nebe, byla nutná a opět žije, byla ztracena a opět nalezena?

3. Slyšeli jsme to na vlastní uši a nemohli jsme tomu uvěřit. Četli jsme o tom v knihách a žasli nad dávnou proslulostí poustevnického života a o velké Boží milosti v něm. A přece jsme jej náhle našli v houští lesa, na Boží hoře, na plodné hoře, kde již půvaby pustiny přináší ovoce a pahorky se opájejí radostí.

4. V tom se totiž prostřednictvím Vás tento život objevuje všem přede všemi, ve vás se ukazuje, dosud neznámý se stává známým. S pomocí mála prostých lidí jej nám předvádí před oči Ten, který si s pomocí mála prostých lidí podrobil celý svět k úžasu světa.

5. I když totiž ty divy, jež Pán na zemi konal byly nepochybně také velkolepé a božské všechny ostatní a osvítil vše zbývající, když Pán, jak bylo řečeno, si s pomocí mála prostých lidí pořídil celý svět a celou velikost jeho moudrosti. Tento div začal Pán teď i ve vás konat.

6. Ano, otče, tak se ti to zalíbilo. Neboť toto si ukryl před moudrymi a prozíravými tohoto světa a maličkým si to zjevil.

Neboj se tedy, ty malé stádce, praví Pán, ale buď pln důvěry, neboť se zalíbilo Bohu Otci dát vám království.

Povolání bratří

7. Pohleďte přece, bratří, na své povolání. Kdo je mezi vámi moudrý. Kdo je učitel zákona. Kdo je nějaký řečník tohoto světa. Neboť i když je mezi vámi pár mudrců, tak přesto prostřednictvím prostých si Pán shromáždil moudré. On, který si kdysi podřídil krále a filosofy tohoto světa prostřednictvím rybářů.

8. Nechejte tedy moudré tohoto světa, kteří jsou nafoukaní od ducha tohoto světa, kteří o vysokých věcech přemítají a lnou k zemi, tedy tyto nechejme se s jejich chytrostí zřítit do pekla. Vy však vymažte ve svém začínání vpřed, zatímco hříšníkovi se kope hrob. Vy jste byli pošetilými hlupáky pro Boha. Chopte se pošetilsti Boží, jež je moudřejší než všichni lidé, pod vedením Krista pokorného života, abyste vystoupili do nebe.

9. Vaše prostota vzbudila už mnohé k horlivosti, vaše soběstačnost a největší chudoba zahanbuje chamtivost mnohých.

Vaše odloučenost vlévá již velmi mnohým obavy před oněmi záležitostmi, které zjevně působí hluk. Když tedy existuje jakákoli útěcha v Kristu, jakékoli povzbuzení v lásce, , jakékoli společenství Ducha, když existuje milosrdenství ze srdce, tak to činí mou radost úplnou, avšak nejen mou, nýbrž radost všech, kdo milují jméno Páně.

Oděný v pestrých, zlatem Boží moudrosti ozdobených šatech královny, která stojí po pravici ženicha, kéž je tento skvost svaté novosti|novoty opět vytvořen skrze vaši horlivost a vaše nastávající úsilí, a to ke cti Boží, k naší velké slávě a k radosti všech dobrých lidí.

Výtka novosti/novot

10. Novost /novota/ platí kvůli těm zlým jazykům bezbožných lidí, před nimiž a jejich útoky kéž vás Bůh chrání ve skrytosti své tváře. Protože nemohou zatemnit to zjevné světlo pravdy, rozčilí se u pouhého slova novost |novota|. Sami jsou staří a ve svém starém smýšlení jsou neschopni myslet na nové. Jsou to staré měchy, které nepojmou nové víno. Kdyby jej do nich nalil, roztrhly by se.

11. Ale tato novost není nějaká novátorská marnivost. Je záležitostí starého náboženství, je to dovršení zbožnosti založené v Kristu, staré dědictví Boží církve. Ohlášená už v době proroků byla tato novost, když už vyšlo slunce nové milosti, opět zavedena a obnovena Janem Křtitelem, samotným Pánem byla často uplatňována s velkou láskou a jeho učedníci po ní horoucně toužili, když byl ještě u nich.

12. Když ti, kteří s Ním byli na svaté hoře, viděli nádheru jeho proměnění, byl Petr okamžitě do určité míry mimo sebe a nevěděl, co říká, když chtěl při pohledu na vznešenost Páně zahrnout obecné blaho do svého osobního štěstí. Petr však byl Pánem nad sebou a věděl velmi dobře, co říká, když poté, co okusil jeho sladkost, pokládal pro sebe za nejlepší být pořád zde. Petr vystihl tento život ve společenství s Pánem a nebeskými obyvateli, jež při Ném spatřil, slovy : „ Pane, je nám zde dobře. Postavíme tu tři stany, Tobě jeden, Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden.“ Pokud by v tom byl vyslyšen, postavil by nepochybně poté tři další stany, jeden pro sebe, jeden pro Jakuba a jeden pro Jana.

Původ poustevnického života

13. A po utrpení Páně, kdy byla vzpomínka na jeho prolitou krev ještě čerstvá a planula v srdcích věřících, počali muži volit život v samotě, následovat chudobu Ducha a jeden druhého předstihovat v plodném volném času prostřednictvím duchovních cvičení a v rozjímání o Bohu, takže se pouště zalidnily. Mezi jinými čteme o Pavlovi, o Makariovi, o Antonínovi, o Arseniovi a mnohých jiných. Jsou to takřka muži vyslanectví ve státě svatého způsobu života, popředí jména, šlechta ve státě Božím. Mají čestný titul vítězů kvůli vítězství nad světem, nad knížaty tohoto světa a nad svými

těly, kvůli péči o své duše a o Pána, svého Boha.

Sestavil jsem předtím pojednání o povaze těla. Toto pojednání je pak výťah z knih těch, kteří léčí choroby těla. Onu prve jmenovanou knihu jsem sestavil ze spisů těch, kdo věnovali úsilí uzdravování duší.

Co očekávat od obou otců

14. Čtete tedy všechna tato díla, když už nejste ti první, tak přece jste ti poslední, pokud se vám to tak zamlouvá.

Obávám se, že tato díla přijdou do rukou těch, kteří sami nic nevytvoří, ale u ostatních všechno kousavě posuzují. Vždyť protože jsem starý a slabý, jak čteme o Izákovi, slabý pravím ne v chůzi nýbrž v úsudku, nemohu zřejmě vyváznout bez bez úhony. Pokud budou tato díla ostatně shledávám nepoužitelnými, mám za to, že by bylo lépe, když je stráví oheň odplaty, ani ne v důsledku odsouzení přáteli jako spíše na jejich radu, než aby byla vystavena úkolům závistivých pomlouvačů.

15. Bůh nás totiž povolal k životu v pokoji a je nutno dbát dobře nejen před Ním, nýbrž i před lidmi, abychom, pokud možno a nakolik to na nás závisí, byli se všemi v pokoji. Apoštol nás stejně tak nabádá, abychom především dbali na to nepohoršit bratra nebo mu nebyť kamenem úrazu.

16. Takto tedy, pokud bude někdo tyto spisy číst v bratrském smýšlení, i když se mu z nich nedostane žádné útěchy, ani posily, přesto v nich nenajde nic, nad čím by se musel rozhněvat či rozhorlit, jak by to bylo vůči drzému člověku na místě.

A abych pomlčel o povznesení|poučení, kdo je můj přítel snese v tomto díle mou případnou hloupost a nebude zle pohlížet na mou jednoduchost. Především pak z výše uvedeného důvodu :

Protože jsem totiž ve vnějškových fyzických pracech zcela neznalý a jsem neschopen nejen díky věku, ale též chorobě, nemohl bych se vyhnout žádným způsobem tyranii nudy, jež je dle slov Písma učitelkou mnohého zla.

Jen je Nechejme mluvit

14. Kéž tedy mlčí ti, kteří soudí v temnotě světlo a nás obviňují z novotářství, a to z výlevu své zlé vůle. Oni sami by měli být pokáráni spíše jako zastaralí a marniví. Ale velebitelé a nactiutrhače budete mít vždycky – jako také náš Pán. Velebitelů si nevšímejte. To dobré, co na vás milují, to milujte na nich. Nactiutrhače berte s nadhledem a modlete se za ně. Zapomeňte na to, co leží za vámi. Míjete překážky, jež vám na cestě leží po pravici a po levici. Neboť, když pokaždé odpovíte velebitelům nebo když by ještě chtěli postavit nactiutrhačům, ztrácíte svůj čas. A to při jakémkoli svatém předsevzetí žádná malá ztráta. Kdo totiž někoho zdržuje jež spěchá ze země k nebi, poškozuje jej velmi, i když jej pevně nesvívá\ nezdržuje.

II. Výzva k pokoře

15. Nebuďte nedbalí, nebuďte liknaví. Před vámi leží další cesta. Neboť vaše povolání je vznešené. Překračuje nebesa, je nové životem andělů, podobné ryzosti andělů. Neslíbili jste jen svatost v každém ohledu, nýbrž dokonalost vši svatosti a dovršení každé dokonalosti. To není vaše záležitost plnit zplihle příkazy platné pro všechny, a ani dbát jen na to, co Bůh poroučí, co on chce, a zkoumat, co je dobré, bohulibá a dokonalá Boží vůle.

16. Druzí mají Bohu sloužit, vy však k němu lnout. Jiní mají v Boha věřit, vědět o Něm, milovat a uctívat Jej. Vy však jej máte zakoušet, vnitřně pochopit, poznat a požívat. Je to něco velkého a obtížného. Ale ten, který je ve vás je všemohoucí a dobrý. On slibuje v dobrotě, odplácí ve věrnosti a pomáhá neúnavně. Těm, kdo slibují velké věci, z velké lásky k Němu a ve víře a v naději v Jeho milost velké věci začínají, víc než jim dovolují jejich síly, těm On k tomu propůjčuje vůli a touhu. Ten, který dává předem milost vůle, přidává k tomu též sílu k úspěchu. Pokud člověk učinil pro Boha ve věrnosti co mohl jako člověk učinit, bude to Bůh sám, kdo při obvinění nactiutrhačem se postará milosrdenstvím svých paží o právo a povede při obviněného, protože člověk vykonal, co mohl.

Nebezpečí : Samolibost

17. Avšak budiž vzdálena, bratři, jakákoli povýšenost úsudku našeho svědomí, naší maličkosti a poníženosti a vašim ústům. Neboť mnoho si o sobě myslet je smrt. Člověk, který na sebe pohlíží ve výšinách se může snadno stát vratkým a ohrozit svůj život. Svému povolání dejte jiné jméno a na své dílo napište jiný název!

18. Mějte se spíše za nezkrocená, divoká zvířata, jež jsou zamknutá v kleci, poněvadž jinak by obvyklým způsobem nebylo možno je zkrotit, a také se tak nazývejte! Pohleďte na ctnosti těch, kteří stojí daleko nad vámi, a obdivujte jejich slávu, a kteří s velkou statečností bojují oběma rukama, jako onen soudce Izraele Ehúd, který používal obě ruce jako pravici. Dokud je jim to možné, milují být volní uvnitř sebe s velkou obětavostí pro lásku, aby rozjímali pravdu. Pokud však to nutnost vyžaduje, nebo povinnost volá, obrátí se s velkou ochotou k vnějškové činnosti, aniž by se v ní rozptýlili, a to aby vyplnili pravdu lásky.

Namyšlenost

19. Chraň se též, ty Boží služebníku, poddávat se zdání, že by si odsuzoval ty, které nechceš napodobovat! Chtěl bych též, aby jsi ty - stále ještě nemocný - činil to, co onen činil, který řekl, protože byl nejhříšnější : „ Ježíš Kristus přišel, aby zachránil hříšníky, z nichž jsem já první.“ Neboť Pavel to řekl ne v nějaké nerozvážené lži, nýbrž v pravém sebepoznání. Kdo totiž pozná sám sebe v nějaké vážné zkoušce, domnívá se, že žádný hřích není jeho hříchem, protože nepoznává žádný hřích tak jako ten svůj

20. Nemysli si také tudíž, že slunce společné všem svítí jen v tvé cele, že jen u tebe je jasné, že milost Boží působí jen ve tvém srdci. Je Bůh jen Bohem poustevníků? On je mnohem více Bohem všech lidí. Vždyť Bůh se smilovává nade všemi a nemá v nenávisti nic z toho, co stvořil. Ty by si měl raději myslet na to, že je všude jasně vyjma u tebe, a raději měj o sobě nedobré mínění než o všech ostatních.

III. Nabádání ke stálosti

Zodpovědnost bratří

21. Pracujte naopak s bázní a chvěním na naší vlastní spáse! Ne jací jsou ostatní, nýbrž jakými se oni skrze nás stanou, nakolik to jen na nás záleží - na to by jste měli myslet. Nejen na ty, kteří teď žijí, nýbrž také na ty, kteří přijdou po vás, kteří vás budou napodobovat ve všem svatém předsevzetí. Na vás, na vašem příkladě, na vašem stavu bude v tomto kraji záviset celá budoucnost tohoto svatého řádu.

22. Tudíž budete svými následovníky nazýváni otcí a zakladateli, a to s uctivostí vlastní napodobitelům. Cokoli vy ustanovíte, co se stane obyčejem prostřednictvím vašeho života a observancí, to budou vaši nástupci muset dodržovat bez možnosti to vzít zpět a nikdo to nebude smět změnit. Pro své následovníky budete tím, čím jsou pro nás ty nezměnitelné zákony nejvyšší a věčné pravdy, které by měli všichni probádat a znát, jež však nikdo nesmí zpochybnit.

23. Bohu buď však díky, poněvadž vám a vašim nástupcům bude poskytnuto k užítku, když vy jste toho, čeho se zatím držíte, budete držet zbožně a statečně, a když vás budou napodobovat ve věrnosti. A když by bylo příhodné něco změnit, Bůh vám to zjeví. Neboť bez ohledu na úctu, jež přináleží svatosti ..... v každém ohledu a jež je nutno velebit vši chválou, je v těch hrozných Alpách a při nepřetržitém mrazu mnohého zapotřebí, co přirozeně v těchto končinách se nejeví tak potřebným pro ty, kteří se spokojují s polními plodinami a dobrovolně se přidružují chudoby.

Horlivost na Boží hoře

24. Vy chápete, co říkám. Neboť Pán nám dá porozumění. Mám z vás radost. Třebaže bych byl i tělesně nepřítomen, duchovně jsem přítomen. A když vidím vaši ukázněnost, především však vaši duchovní horlivost, plnost pokoje, milost prostoty, důslednost v zachovávání řehole, a dokonce

sladkost Ducha svatého ve vzájemné lásce, dokonalou zbožnost v našem žití v každém ohledu, pak jáším z celého srdce při vzpomínce na Horu Boží. S odevzdaností uctívám prvotiny Ducha svatého a záruku milosti v naději, že tam řeholní život bude růst.

25. Neboť jméno „ Boží hora „ samotné je předznamenáním dobré naděje, jak praví totiž žalm o Boží hoře, bude na ní žít rod těch, kteří hledají Pána, kteří hledají tvář Jakubova Boha, rod s nevinnými rukama a čistým srdcem, jež neobdržel svou duši nadarmo. Neboť právě to je vaše povolání : hledat Jakubova Boha, a to neobvyklým způsobem jako všichni lidé, nýbrž hledat samotnou Boží tvář, již uviděl Jakub, když řekl : „Viděl jsem Boha tváří v tvář a má duše byla zachráněna.“

Přechod

26. Neboť hledat Boží tvář znamená poznat Boha tváří v tvář, kterého viděl Jakub a o kterém praví Apoštol : „ Pak budu poznávat, jak i já teď jsem poznán. Nyní vidíme v zrcadle a v hádance, pak ale tváří v tvář tak, jak On je. Tuto tvář v tomto životě neustále hledat skrze nevinnost rukou a čistotu srdce, to je ta zbožnost, která je uctíváním Boha, Jak praví Job. Kdo tuto zbožnost nemá, obdržel svou duši nadarmo. Žije zbytečně, nebo nežije vůbec, protože nežije život, kvůli němuž obdržel svou duši, aby v něm žil.

1. Část

Člověk smyslový (homo animalis)

1. Kapitola : Cela a její obyvatelé

I. Cela

Pravá samota

27. Tato zbožnost je státu vzpomínkou na Boha, nepřerušovaná pozornost Jej vnímat, neúnavné a milující ... ke své lásce, takže žádný den, co pravím, žádná hodina nikdy tohoto Božího služebníka nezastihne, v níž by nenamáhal v duchovních cvičeních a neusiloval o dosahování pokroků, nebo v níž mu nebyla darována sladkost zažití Boha a radost Jeho zakoušení. To je ta zbožnost, k níž nabádá Apoštol milovaného učedníka, když říká : „ Cvič se ve zbožnosti. Neboť tělesná cvičení pomáhají jen málo. Zbožnost je však potřebná ke každému dobrému dílu. Ona má zaslíbení pro přítomný i budoucí život.“

28. Nejen největší podoba zbožnosti, nýbrž její pravdu ve všem a především – to slibuje váš oděv a vyžadují vaše sliby. Neboť stejně mluví i Apoštol : „ Existují tací, kteří poskytují zdání zbožnosti, ale její sílu popírají.“ Kdokoli z vás tuto zbožnost nemá ve svém srdci, neprojevuje ji ve svém životě, nepraktikuje ve své cele, ať se nenazývá poustevník, nýbrž samotář. Cela pro něj není celou, nýbrž vězením a koptkou. Skutečně sám je ten, se kterým Bůh není. Vpravdě je takový člověk vězeň, který není svobodný v Bohu. Neboť samota a vězení jsou jmény ubohého trápení. Cela však nesmí v žádném případě být vnuceným vězením, nýbrž musí být obydlím pokoje. Zavřené dveře nemají být závorou, nýbrž odloučeností.

30. Ten totiž, s nímž je Bůh, není nikdy méně o samotě, než když je o samotě. Neboť pak prožívá svou radost ve svobodě. Tehdy náleží sobě samému, aby v sobě zakoušel Boha a sebe v Bohu. Ve světle pravdy a v jasů čistého srdce bude čistota jeho svědomí zjevná sama od sebe, a svobodně se v něm rozvíjet vědomí, že se jej dotkl Bůh. A buď bude rozum osvěcen a láska zakoušet to dobro, které má, nebo bude člověk oplakávat bez jakéhokoli nátlaku sebe samého a selhání lidské slabosti.

Cela a nebe

31. Tudíž proto žijte podle svého povolání více v nebi než v celách. Svět jste od sebe plně vyloučili a zcela jste se spojili s Bohem. Vždyť cela a nebe jsou (caelum-cella) jistým způsobem zjevně spřízněná slova, a tak ať jsou spřízněni i ve zbožnosti. Ze slova „celase (ukrýt se) se totiž zdá, že byla odvozena slova nebe a cela. Co je skryté v nebi, je též skryté v celách. Co se koná v nebi, to se

koná i v celách. V čem spočívá toto konání ? Je to být volný pro Boha, jisté používání Boha. Když toto bude slavené v celách podle řehole zbožně a věrně, pak – troufám si říci – budou v celách jako v nebi přebývat svatí Boží andělé a budou se radovat v celách stejnou měrou jako v nebi.

32. Neboť když se budou nepřetržitě v cele vykonávat nebeské věci, pak přijde nebe velmi blízko cele pomocí podrobnosti tajemství, pomocí milujícího uchvácení zbožnosti, a pomocí vykonávání podobných činností. A už není cesta z cely do nebe daleká a obtížná pro ducha, který se modlí nebo dokonce z těla vystoupí. Neboť vystupuje často z cely do nebe. Sotva kdy však se sestupuje z cely do pekla vyjma ve smyslu žalmu : „ Ať sestoupí zaživa, aby nesestupovali umírající.“

33. Neboť tímto způsobem sestupují často obyvatelé cely do pekla. Jak totiž rádi mají před očima nebeské radosti v neustálém rozjímání, aby se vroucněji snažili, tak také pekelná soužení, aby se jich obávali a se jim vyhýbali. A to je to, co vyprošují pro své nepřátele v modlitbě, aby zaživa sestoupili do pekla. Umírajíce sestupuje sotva kdo z cely do pekla, neboť sotva kdo v cele vytrvá až do smrti aniž by byl předurčen pro nebe.

Cesta a svatyně/chrám

34. Cela zahřívá, živí a objímá syna milosti, plod jejího života, a vede jej k plnosti dokonalosti, činí jej hodným rozhovoru s Bohem. Avšak cizího či nepravého syna od sebe rychle odvádí a odvrhne jej. Proto praví Pán Mojžíšovi : „ Zuj si sandály ze svých nohou. Neboť místo, kde stojíš, je svatá země.“ Neboť svaté místo nebo svatá země nesnese dlouho tělesnou schránku mrtvých pocitů nebo mrtvého člověka, který v srdci zemřel.

35. Cela je svatá země, svaté místo, v němž Pán a jeho služebník spolu často hovoří, jako muž se svým přítelem. Je to místo, kde se věrná duše často spojuje se slovem Božím, kde se sjednocuje ženich s nevěstou, nebeské věci s pozemskými, Boží věci s lidskými. Jako je svatyně Božím svatostánkem, tak je cela svatostánkem Božího služebníka.

36. Neboť jak ve svatyni tak i v cele se slaví Boží tajemství – častěji však v cele. Ve svatyni\chrámě se viditelně a jako znamení udělují čas od času svátosti křesťanské víry. V celách však se slaví jako v nebi též pravdou a pořádkem – sice ještě ne ve vznešenosti samotné čistoty a ještě ne v jistotě věčnosti – skutečnost všech svátostí naší víry bez ustání.

37. Proto vyloučí celu – jak bylo řečeno – cizince, který není synem rychle od sebe, jako nějaký potracený plod, vyvrhne jej jako nepotřebný ba škodlivý pokrm. Nemůže ve svém nitru dlouho někoho takového snášet, poněvadž je školou zbožnosti. Přichází noha pýchy a odnáší jej pryč, ruka hříšníka a vede ho s sebou. Takto vyloučen, není schopen stát, nýbrž prchá v ubohosti, nahý a třesoucí se jako Kain před tváří Boží, vystaven urážkám a démonům, takže jeho duši, zasadí smrtelnou ránu ten, kdo je jako první potká. Když ale vytrvá dlouhou dobu v cele, ne však v setrvání ve ctnostech, nýbrž v tvrdošijném trápení, pak je pro něj cela zároveň žalářem jako i hrobem pro živoucího.

Cela a pokrok

38. Pomocí ukázněvání zkaženého se moudrý stane moudřejším a spravedlivý si bude mýt své ruce v krvi hříšníka. Tak také praví prorok : „ Když se obrátíš, Izraeli, obrátím tě.“ To znamená výstup na vrcholek dokonalého obrácení.“ Nikomu totiž není dáno zůstávat dlouho v tomtéž stavu. Služebník Boží musí buď pokročit nebo dělat kroky zpět. Buď zaměřuje úsilí vzhůru nebo bude tlačěn dolů.

39. Od vás všech se však vyžaduje dokonalost, i když ne stejného druhu. Ale když už začneš, začínej dokonalým způsobem. Když už ses ocitl v pokroku, kráčeš v dokonalosti vpřed. Když už jsi dosáhl jistý stupeň dokonalosti, pak vezmi na sebe samého měřítko a řekni s Apoštolem : „ Ne že bych už byl cíle nebo dosáhl dokonalosti. Běžím však za ním, abych se jej zmocnil, protože i mně se zmocnil Kristus. Jedno ale činím : „ Zapomínám to, co leží za mnou, a upínám se k tomu , co leží přede mnou. Spěchám k předloženému cíli, k ceně vítěze nebeského povolání v Kristu Ježíši.“

40. Pak k tomu připojuje : „My, kteří jsme dokonalí, chceme takto smýšlet.“ V této nauce Apoštola se nám jasně ukazuje, že dokonalé zapomení toho, co leží za námi, a dokonalé upnutí se na to, co leží před námi, to je skutečná dokonalost spravedlivého člověka v tomto životě a dokonalost této

dokonalosti bude tam, kde bude dokonalé vlastnění toho věnce vítězů našeho nebeského povolání.

II. Obyvatelé cely

Tři stupně

41. Jako se liší jedna hvězda od druhé jasností, tak také jedna cela od druhé způsobem proměny života, totéž tedy u začátečníka lze označit jako smyslový (animalis), stupeň pokročilého jako rozumový (rationalis), stupeň dokonalého pak jako duchovní (spiritualis). Člověk musí promíjet občas některé věci u těch, kdo jsou ještě smysloví, avšak ne u těch kdo už platí za rozumové. A opět u rozumových je nutno brát některé chyby s nadhledem, které nelze přehlížet u duchovních. Neboť u nich musí být vše dokonalé, hodné spíše napodobování a chvály než kárání.

42. Každý řád sestává z těchto tří druhů lidí. Jako se budou lišit pomocí vlastních pojmenování, tak se i rozeznají podle osobitosti svých snah. Proto se musí všichni synové každý den neustále pečlivě zpytovat v čem mají nedostatky, odkud přišli, jak daleko dospěli a na jakém stupni pokroku se podle svého sebepoznání nacházejí v jednotlivé dny či hodiny.

43. Neboť smysloví lidé jsou ti, kdo se nechají vést svou přirozeností a ne rozumem, ani nejsou taženi milující touhou. Nicméně pod vlivem nějaké autority nebo nabádání nějakou naukou nebo ovlivnění nějakým příkladem, schvalují to dobré, kde je nacházejí a následují je přitom slepě vedeni za ruku – to znamená : napodobují. Rozumní lidé jsou pak ti, kdo mají prostřednictvím úsudku rozumu a dar rozlišování z přirozeného poznání znalost dobra a touhu po něm. Nemají avšak ještě zkušenost lásky. Dokonalí jsou ti, kdo se nechávají vést duchem, kteří se stávají osvětleni Duchem svatým ve větší plnosti. A poněvadž mají zálibu v dobrém (sapit), k němuž je přitahuje pohnutí jejich srdce, nazývají se moudří (sapientes). Poněvadž je však obklopuje Duch svatý, jako kdysi obklopil Gedeona, poněvadž jsou jako oděv Ducha svatého, nazývají se duchovní.

Vlastní dokonalost

44. Na prvním stupni dbá člověk na tělo, ve druhém člověk směřuje svou pozornost na ducha, na třetím pak nalézá člověk svůj pokoj pouze v Bohu. Jako znají tyto jednotlivé stupně určitý druh pokroku, tak mají podle svého druhu určitou míru dokonalosti.

45. Počátek dobra ve smyslové proměně způsobu života je dokonalá poslušnost. Pokrok spočívá v tom, že se podřídí tělo a učiní se sloužícím. Dokonalosti je dosaženo, když návyk konat dobro se promění v radost. Počátek rozumového způsobu života je však poznání toho, co se předkládá v nauce víry. Pokrok spočívá v připravování podobných pokrmů tak jak byly předloženy. Dokonalý je však tento rozumový člověk, když se úsudek rozumu proměňuje v milující tíhnutí duše. Dokonalost rozumového stupně je počátek duchovního stupně. Váš pokrok existuje, když člověk nahlíží nádheru Boží s odkrytým obličejem Duchovní člověk je dokonalý, když se promění v týž obraz od jasnosti k jasnosti jako Duchem Páně.

2. Kapitola : Člověk smyslový čili začátečník

1. Začátek smyslového člověka : dokonalá poslušnost

Stupně smyslového člověka

46. Tedy abychom pokročili v našem pojednání tím, že probereme první stupeň : Smyslový stav člověka je jistý způsob života, v němž člověk slouží smyslům těla. Duše je totiž přitom skrze skrze smysly těla mimo sebe, odevzdaná potěšením, jež se jí dostávají hmotnými věcmi, které miluje. Duše má radost z jejich požívání a živí tím svou smyslnost. Když se však vrátí do sebe, nemůže ale ta tělesa s nimiž je sjednocena pevným poutem lásky a návyku, s sebou vzít do oblasti netělesné přirozenosti. Duše však táhne také tam s sebou jejich podobu a přátelsky se s nimi zaobírá.

47. Zvyklá na toto pak duše věří, že existuje jen to, co vnějškově opustila nebo co ve svém nitru vzala s sebou. Pokládá to za příjemné tak dlouho, jak je to možné, žít podle požiteků těla. Pokud se však od nich odvrátí, nemůže ani bez hmotných podob myslet. Pokud se však napřímí, aby rozjímala duchovní a Boží věci, je schopna si je také pouze představit podle druhu těles nebo hmotných věcí.

Pošetilst.....

48. Odvrácená od Boha se duše stává pošetilou, poněvadž je přespříliš zaměřena na sebe samu, a tak se stane tak otupělou, že se buď nechce nebo nemůže nechat vést. Pokud se však stane pýchou přespříliš vytržena ze sebe ven, bude moudrá podle těla, a sobě samé se jeví moudrá, přestože je pošetilá, jak praví Apoštol : „ Vyhlašují, že jsou moudří, avšak pošetilými se stali.“

Jednoduchost nebo prostota

49. Avšak k Bohu obrácena stane se svatou prostotou. To je vždy stejná vůle zaměřená na stejný cíl. Tak byl i Job prostý a přímý muž, který se bál Boha. Prostota je ve vlastním smyslu slova vůle, která je dokonale nasměrována na Boha, která jen jedno od Pána žádá, jen Job hledá a není na to, aby se rozptýlila ve světě. Prostota je též pravou pokorou v proměně života, jež ovšem miluje více povědomí o ctnostech jejich jméno. Neboť prostý člověk se nevyhýbá tomu v tomto světě jevit pošetilým, aby byl moudrým v Bohu. Tedy ještě jednou : Prostota je výlučné nasměrování vůle k Bohu. Vůle však ještě není přetvořena rozumem, aby se stala toužící láskou (amor), zformovanou vůlí. Také ještě není osvěcena. Také ještě není osvěcena, aby se stala nesobeckou láskou (caritas), to znamená blažeností lásky.

Počátek moudrosti

50. Prostota tedy v sobě má jistý začátek Božího stvoření, prostou a dobrou vůli, která je zároveň nepřetvořenou materií toho, čím se má dobrý člověk stát. Na počátku obrácení se tato materie svému tvůrci nabízí, aby ji formoval. Ona má totiž s dobrou vůlí už i začátek moudrosti, to znamená : bázeň Boží. Tímto prostota poznává , že se nemůže formovat z vlastních sil a že nic pošetilému tak neprospívá, jako sloužit moudrému.

51. Proto se prostota podřizuje člověku kvůli Bohu. Přenechává mu svou dobrou vůli, aby tato dobrá vůle byla formována v Bohu, ve smýšlení a duchu pokory. A již začíná bázeň Boží působit celou plností ctností. Spravedlnost se podřizuje nějakému představenému. Prozíravost nestaví důvěru na sobě. Sebeovládáním se vyhýbáme každému soudu. Statečností se podřizuje zcela poslušnosti, a to ne poslušnost posuzovat, ale vyplnit.

52. To je totiž družka, které Pán poroučí : „Podřídíš se svému muži.“ Jejím mužem je pak rozum nebo duch, její vlastní nebo někoho jiného. Takového muže totiž poslouchá po právu prostý a spravedlivý člověk v sobě samém, nicméně správnější a často i jistější v někom jiném než v sobě.

Dokonalá svoboda

53. Tedy podle předpisu Pána a už podle samotného řádu přirozenosti se tato družka podřídí podle práva muži, to znamená : jej dokonale poslouchat a stejně tak smyslová duše, ať už vlastního nebo jakéhokoli duchovního člověka. Dokonalá poslušnost však především u začátečníka nezná rozlišující přemýšlení. To znamená tato poslušnost neuvažuje o tom, co nebo jak je poručeno, nýbrž usiluje jen o to vykonat věrně a pokorně to, co představený nakázal.

54. Strom poznání dobra a zla v ráji, schopnost rozlišování, spočívá v řádovém životě u duchovního otce, který vše posuzuje, sám však není od nikoho posuzován. Jeho věcí je rozlišovat a věci druhých je poslouchat. Adam ochutnal ke své zkáze ovoce zakázaného stromu, když k tomu byl pobízen tím, který mu našeptával : „ Proč pak vám Bůh přikázal nejíst ovoce tohoto stromu ?“ Pohled' na to zkoušející posuzování : Proč příkaz ? A pak k tomu připojil : „ Věděl totiž že se vám v den, kdy pojíte, otevřou oči a budete jako bohové.“ Pohled' proč předpis : ovšem – protože nechtěl, abyste se stali bohy. Adam se zeptal, jedl, byl neposlušný a vypuzen z ráje. Tak je také nemožné, aby nějaký smyslový člověk, který se ptá, nějaký chytrý novic, moudrý začátečník mohl setrvávat dlouho v cele a vydržet ve společném životě. Kež by se stal pošetilem, aby byl moudrým. A v tom ať spočívá všechen jeho kritický duch, že totiž v tomto bodě žádného kritického ducha nevlastní. To ať je jeho celá moudrost, že totiž v tomto ohledu nevlastní žádnou moudrost.

Poznání a jeho plody

55. V bodě, v němž se smyslový život a rozum setkávají, v přirozenosti lidské duše, tam zanechal Stvořitel ve své dobrotě rozum a nadání a s nadáním vynalézavost. Proto s tím Bůh ustanovil člověka nad díly svých rukou a všechny věci tohoto světa mu položil k nohám : Pro smyslového a pyšného člověka na svědectví jeho přirozené důstojnosti a ztracené podobnosti s Bohem, pro prostého a pokorného člověka však jako pomoc, aby opět dosáhl a uchoval podobnost s Bohem.

56. Tím tedy bylo to, co je o Bohu poznatelné, mezi nimi odhaleno. Tak přichází člověk skrze stvoření k víře ve stvořitele. V tom se poznává Boží spravedlnost a důvod, proč ti, kdo jednájí dobře, jsou hodni života, ale ti, kdo jednájí jinak, jsou hodni smrti.

57. Stvoření, jež člověku dobrovolně slouží k přirozeným potřebám, se proto podřizuje a přizpůsobuje, aby nesloužila jen pro potřebu, která přichází z hříchu, nýbrž i pro vůli a pro zálibu.

58. Proto je všem odhaleno to, jak mnohé a velké věci, jež jsou pro tento život potřebné, pro dobro a zlo užitečné a svého druhu velmi krásné, jak tyto věci byly vytvořeny dobrými a zlými lidmi nebo jimi mají být vytvořeny.

59. Proto vyvstaly ve vědách, v řemeslech a architektuře prostřednictvím nepočítaných a nejrůznějších vynálezů lidí tak mnohé studijní obory, tak mnoho druhů povolání, vybraného vzdělání, umění výřečnosti, mnohost (fines) hodnot a úřadů a nepočítaně výzkumů tohoto světa. Tyto věci používají ti lidé, jež se nazývají moudrymi tohoto světa, stejným způsobem jako ti, jež jsou prostými Božími dětmi, pro své potřeby a ke svému užitku. Tamti tyto věci zneužívají, aby uspokojili svou zvědavost, své chutě a svou pýchu. Tito však je používají kvůli nutnosti a své radosti mají někde jinde.

žé. Tudíž se drží oni lidé, kteří jsou otroky svých smyslů a těl, plodů těla : chlípnosti, nemravnosti, nevázaného života, nepřátelství, hádek, žárlivosti, hněvu, nactiutrhání, roztržek, závisti, hýřivosti, opilství a podobných neřestí. Ti, kdo takové věci činí nedosáhnou Božího království. Tito však se drží plodů ducha : lásky, radosti, pokoje, trpělivosti, mírnosti, shovívavosti, dobroty, něžnosti, věrnosti, skromnosti, čistoty, zdrženlivosti a zbožnosti, jež má zaslíbení pro přítomný i budoucí život.

Ubohost padlého člověka

61. Tak dlouho, co budu oba druhy lidí souběžně provádět svá jednání, uvidí lidé stejná jednání. Bůh však rozlišuje přání a pohnutky. Když však jde každý do sebe, živí každý své svědomí ovocem své pohnutky. A přece se obojí nevrací zpět stejným způsobem do svědomí. Neboť nikdo se nevrací rád po činu k němu zpět, pokud jím není se správnou pohnutkou pohnut k činu.

62. Kdo se přece vrátí ke svědomí, nalezne, pokud ještě neporazil svou náruživost, tam z těžce náruživosti buď sladké radosti nebo těžké výčitky a setrvá tím ve svém myšlení. Kdo však už svou náruživost porazil trpí - tak dlouho co ještě nějaká větší vášně po pravém dobru nebe nějaká větší radost z toho neuchopila ducha jistým způsobem nenáviděné záliby v představách toho, co učinil, viděl a slyšel.

63. Proto tedy jsou u obou bedra plná šálení z radovánek a – myšleno v oblasti duchovního či Božího – to odnímá světlo jejich očí. Kdo tedy pak vstoupí do boje proti neřestem, musí strpět námahu. Není s to ještě dokonale porazit své sklony, kdo však už myslí na svobodu, nemůže přesto ještě ze sebe setřást pocitové představy, a to ani ty škodlivé, velmi zaneprázdňující a lelkuující myšlenky, které z toho vyvstávají na všech stranách.

64. Proto v době zpěvu žalmů, modlitby či ostatních duchovních cvičení víří v srdci Božího služebníka obrazné představy a přeludy myšlenek, i když je dotýčný nechce a proti nám bojuje. Od těchto pak bude obětí sebe-odevzdání buď úplně vytržena z jeho rukou nebo často natolik odloučena, že obětující propukne v pláč, a to vše se bude jako od nečistých ptáků, kteří si na dotýčného usedají nebo jej třepotavě obletují.

65. A nyní nastupuje v té nešťastné duši nebohá a zlá rozervanost. Duch a rozum hledají, jak si udržet dobrou vůli, pohnutku srdce a ochotnou poslušnost těla. Ta smyslná špatnost je však obírá o pohrouženost a vhléd \ pochopení a často zůstává duch vůbec bez plodů.

66. Z toho tedy plyne, že ve slabších duších a takových duších, v nichž ještě zcela neodumřely vášně těla a světa, vyrazí na všech stranách neřesti všetečnosti. Proto hledají pro samotu a pro

mlčení nepřislušné útěchy, které se přičí jejich řeholnímu povolání : na královské cestě společných ustanovení tajné odchylky vlastní vůle - proto to zalíbení v novotách a omrzlost z navyklého. Tyto pokusy zdánlivě utišují nakrátko svrbění a nevolnost nemocné duše, zároveň podrbáním se, ale tyto pokusy ji rozpalují a zaněcují a působí tak, že následně duše hoří ještě hůř a ještě více se dostavuje svrbění.

67. Proto člověk začíná denně s novými zaměstnáními, vynalézá jiné činnosti nebo práce, čte hned tu, hned onu knihu, ne aby ducha povznesl, nýbrž aby přestál dlouhou chvíli v nudném pomalu se vlekoucím dni. Když tedy poustevník vše staré a navyklé odsoudil a nové chybí, nezůstává nic než nenávisť k cele a brzký útěk.

Velký lék : poslušnost

68. Prostý a zbožný člověk, totiž začátečník v řeholním životě a v samotě nemá ani rozum, který by jej vedl, ani tíhnutí, jež by je táhlo, ani dar rozlišování, jenž by ho řídil. Musí proto nasadit v jisté míře proti sobě samému násilí a jeho hlína od hrnčáře být zákonem předpisů současně cizíma rukama utvářen i ve vši trpělivosti formován. V otáčejícím se hrnčířském kruhu poslušnosti a v ohni třibení musí se podříditi vůli a úsudku toho, kdo mu dává podobu a formu.

69. Ať už je i nadaný, má dobré nápady a vyniká svým rozumem : to vše může být nástroj jak pro neřesti, tak i pro ctnosti. Kež tedy se nestydí být poučen, jak tu samou věc může použít k dobrému stejně jako ke zlému. Neboť to je pak vlastním dílem ctnosti. Nadání má přizpůsobovat tělo, vynalézavost utvářet povahu, rozum má dělat ducha ne pyšným, ale učenlivým. Neboť talent, umělecké nadání, rozum, a ostatní věci tomu podobné jsou nám uděleny jako dar. Ale ne tak je tomu s ctnostmi. Ctnost chce být poučena v pokoře, hledána s námahou a zcela podmaněná láskou. Poněvadž je hodna všech těchto úsilí, nemůže se jinak naučit, nalézt či podmanit.

II. Pokrok smyslového člověka : tělo se přijme do služby Umrtvování ducha

70. Nejprve je tedy nutno poučit nezkušeného obyvatele pustiny podle pokynu apoštola Pavla : „, přinášet své tělo jako oběť živou, svatou a Bohu milou, jako duchovní bohoslužbu.“ Aby se brzdilo ukvapené a všetečné zkoumání duchovní a Boží pravdy – v počáteční horlivosti smyslového člověka, který ještě nepoznává, co je Boží- připojuje k tomu apoštol : „, neboť já říkám všem, kteří jsou mezi vámi, milostí, jež mi byla dána, abyste nemysleli výše, než se sluší, nýbrž abyste mysleli střízlivě.

Umrtvování těla

71. Formování každého člověka, především pak smyslového, se týká těla a chování vnějškového člověka. Proto musí být poučen, že má umravňovat podle rozumu své údy, jež jsou pozemské a mezi tělem a duchem, jež spolu neustále bojují, posuzovat vše spravedlivě a s darem rozlišování, bez toho, že by v jeho úsudku dbalo na osobu jednoho z nich.

72. Má být poučen, že se svým tělem má zacházet jako s nemocným, jenž mu byl svěřen. Tomuto nemocnému musí odmítnout nepotřebné věci, i kdyby je naléhavě vyžadoval, avšak věci potřebné se mu musí vpravit, i kdyby je nechtěl. Je s ním třeba zacházet tak, jako kdyby dotyčnému člověku nepatřil, nýbrž tomu, jímž jsme byli vykoupeni za velkou cenu, aby byl Bůh v našem těle oslaven.

Pevnost a duchaplnost

73. A opět je nutno jej poučit, aby se měl na pozoru před tím, co pán vyčítá prostřednictvím proroků, svému hříšnému lidu : „,hodili jste mě za svá záda.“ Obzvláště si musí dávat pozor, aby nepřipustil, že by duch odpadl kvůli potřebám či příjemnostem tohoto života od přímočarosti povolání nebo od důstojnosti přirozenosti kdykoli v jakémkoli bodě, a to za účelem, aby své tělo ctil a miloval.

74. Proto je nutno přistupovat k tělu poněkud tvrději, aby se nevyvyšovalo a nestalo nadutým, to

nicméně tak, aby mohlo sloužit, protože je dáno duchu, aby sloužilo. A nesmíme na naše tělo nahlížet, jako bychom žili kvůli němu, nýbrž tak, že bez něj nemůžeme žít. Neboť to spojení, jež máme s tělem, nesmíme roztrhnout podle naší libovůle, nýbrž musíme trpělivě vyčkat jeho spořádaného uvolnění a mezitím dodržovat vše, co tomuto spořádanému spojení odpovídá. Musíme tedy s ním žít pospolu, jako kdyby naše spojení netrvalo dlouho. Když však to však vyvine jinak, nemáme spěchat s odchodem od něho.

Doba poslušnosti

75. To vše vyžaduje dlouhé a pozorné úsilí. Bylo by také spojeno s nebezpečným omylem, když by zákon poslušnosti a cela nedala ustupujícím člověku jednou provždy vyčerpávající vedení, pro živobytí a oděv, pro práci a odpočinek, pro mlčení a samotu a pro všechno, co patří k péči a potřebám vnějšího člověka, a tak neposkytla poslušnému, trpělivému a klidnému bratru pro budoucnost obezřelost a jistotu.

76. Tím je vše nadbytečné navždy tak omezené a odstraněné, to nutné v mezích odpovídající potřebnosti a stezky všeobecné zdrženlivosti tak popsané, aby bylo platné, co si silní přejí a co slabé neodrazuje. Mimoto nemá množství povolení jakkoli poškozovat (pohoršovat) svědomí těch, kteří toto povolení užívají s díkuvzdáním, a omezení nemají žádným způsobem představovat pokušení služebníka Božího pro střídmost ukázněného a dobře vychovaného těla.

77. Zde platí, co říká Šalamoun : „Kdo žije bezúhonně, žije bezpečně.“ „Kdo je však tvrdý povýšeností, upadne do neštěstí.“ Neboť potřebné věci je třeba tak uspořádat, aby se v budoucnu nevyskytla nejmenší příležitost ke stížnostem a aby všechen nadbytek byl odstraněn. Pokud však přece jen je nutno v zájmu všech nebo některého jednotlivce něco předat nebo vzít spočívá to na úsudku převora bez jakýchkoli rozpaků či nebezpečí pro poslouchajícího podřízeného.

Co se týká pokušení

78. Novic, jenž se má stát poustevníkem, musí tedy být veden podle předpisů společné řehole, aby držel na uzdě vášně své tělesnosti v neustálém pokání za minulé hříchy, a aby přehlížel vše ostatní , má dospět k přehlížení sebe sama.

79. Musí být předem nepřetržitě chráněn proti pokušením, jež na poustevnického novice mocně dorážejí. Nežestí nepřestávají obtěžovat služebníka Božího, který Bohu dobrovolně slouží tím, že ďábel staví před oči odplatu nabídnutého obveselení, že tělesnost se rozrušuje a svět slibuje žádoucí věci. Zkouší nás též Pán, náš Bůh, aby prověřil, zda jej milujeme či ne, ne aby on sám to poznal, že by to přitom sám nevěděl, ale proto, aby se nám to stalo lépe známým právě prostřednictvím pokušení.

80. Avšak ona pokušení, jež jsou buď podezřelá nebo se jeví už při prvním pohledu zlá, se dají snadno porazit a člověk se jim lehce postaví rozumnými důvody. Ty však, jež se protlačují vpřed pod zdáním dobra, poznají se obtížněji, a je nebezpečné na ně dát. Tak je tedy velmi obtížné dodržet správnou míru v tom, co člověk pokládá za dobré a tak není ani nikdy každá touha po dobrém jistá.

Nebezpečí nudy

81. Základem všech pokušení a neúčinných myšlenek je zahálka. Neboť největším zlem ducha je unuděná nečinnost. Boží služebník nemá být nikdy znuděný, ať už si vyhrazuje čas pro Boha nebo ne. Neboť tak podezřelé, marné a změkčilé jméno jako „unuděný“ nesmí člověk dát tak rozhodnému, tak svatému a tak vážnému úkolu. Je zahálčivé být volný pro Boha ? Naopak : je to tím nejvyšším skutkem. Pokud nějaký člověk ve své cele tento skutek nerealizuje věrně a horlivě, a pokud nekoná vše, co činí proto, aby sloužil Bohu, je zahálčivý v tom, co koná.

82. Věnovat se zahálčivým zaměstnáváním se, abychom se zahálce vyhnuli, je k smíchu. Zahálčivé ale je to, co buď nemá žádný užitek nebo nesměruje k žádnému užitečnému účelu. Člověk však nemá jednat pouze tak, aby se den strávil s nějakou tou radostí, nebo alespoň bez velké dlouhé chvíle znuděnosti, nýbrž aby také vždycky něco zůstalo z díla pro pokrok duše, aby se denně něco přidalo ve svědomí k pokladu srdce. Dobrý poustevník má být přesvědčen, že nežil v tom dnu, ve

kterém si může vzpomenout, že učinil něco z toho, kvůli čemu žije v cele.

Tělesná práce

83. Ptáš se, co by si měl konat, čím se zaměstnávat? Především ať je mimo denní oběť modlitby či cvičení četby vyhrazena určitá část dne každodennímu zpytování, zlepšování a děláni pořádku ve svědomí.

84. Dále má vykonávat jakékoli práce – i tělesná práce - ne ani tak proto, aby se duch určitou dobu držel pomocí radosti, jež práce připravuje, nýbrž aby byla uchována a živena radost k duchovním cvičením. Při práci se má duch po danou dobu osvěžit|zotavit, ale ne se stát ospalým. Tudíž má sobě snadno dovolit se vrátit k sobě, jakmile se mu to jeví dobrým, bez odporu vůle, jež se váže na práci, bez poskvrnění zakusenou radostí nebo obrazy vzpomínek.

85. Neboť člověk nebyl stvořen kvůli ženě, ale žena kvůli muži. Duchovní cvičení neexistují kvůli tělesným, nýbrž tělesná kvůli duchovním. Jako byla dána a připravena muži po jeho stvoření právě proto pomoc, jež mu byla podobná a vzata z jeho podstaty, tak jsou tělesná cvičení nutná jako pomoc pro duchovní horlivost. Nicméně se jeví, že ne všechna tělesná cvičení se hodí stejně k tomuto cíli, ale pouze ta, jež mají zjevně větší podobnost a užší spřízněnost s duchovními cvičeními. Tak slouží tedy duchovnímu povznesení rozjímání o tom, co se má číst.

86. Neboť jako cvičení a práce pod širým nebem rozptylují mysl, tak i často vyčerpávají ducha, kde že by těžší práce na poli unavovaly velmi i tělo a také působily zkroušenost a pokoření srdce. Tyto práce dávají vyvstat svou námahou a soužením připravenosti k větší odevzdanosti, což – jak známo – je tak i v případě námah postu, bdění a všech cvičení, jež tvrdě nakládají s tělem.

Askeze a mystika práce

87. Opravdový a prozíravý duch se otevírá každé práci a nenechá se v ní rozptýlit, nýbrž bude jí více v sobě usebrán. Takový duch nemá ani tak před očima, co koná, jako spíše to, co svým konáním zamýšlí a zaměřuje svou pozornost na cíl vši dokonalosti. Oč poctivěji se o to snaží, o to horlivěji a věrněji vykonává tělesnou práci a podřizuje tomuto cíli všechny síly svého těla. Smysly se totiž stanou nasměřovanými na jeden jediný cíl ukázněným dobrým vůle, a není jim dáno na výběr se vyvléci břemenu práce. Jako takto podřízeny a položeny ke službě duchu, se smysli učí se přizpůsobovat cíli, a to jak v účasti na práci jako i v očekávání útěchy.

Zpět k řádu přirozenosti

88. Pokud se totiž přirozenost, jež se ocitla hříchem mimo své místo a funkci a odchytila se od přímočarosti jejího původního stvoření, přiklonila opět k Bohu, získá brzy podle míry své bázně a lásky, jež má k Bohu, opět vše zpět, co ztratila jako od Boha odvrácená. A jakmile duch začne, se obnovovat podle obrazu svého stvořitele, rozkvete opět i tělo a začne se z vlastní vůle připodobňovat tomu obnovenému duchu. Neboť dokonce začne proti svému smýšlení nalézat radost ve všem, co ducha těší. Kvůli nejrůznějšímu soužení, jehož se mu dostane jako trest za hříchy, žízni nadto po Bohu, ba se nezděka pokouší chvátat naproti duchu, který je vede.

89. Neboť slasti neztrácíme, pouze je přenášíme z těla na duši, ze smyslů na vědomí. Orubový chléb a obyčejná voda, zelí či jednoduchá zelenina nejsou v žádném případě labužnickou věcí. Je však velmi vybrané moci uspokojit s takovou krmí v lásce Kristově a v prahnutí po vnitřní radosti dobře ukázněný žaludek s nepatrnými námitkami. Kolik jen tisíc chudých uspokojují takovými či podobnými prostředky s požitkem svou přirozeností. Neboť by bylo velmi snadné a radostné žít s kořením Boží lásky podle přirozenosti, pokud by nám to naše pomatenost dovolila. Jakmile jsme z ní vyléčeni, nalézá naše přirozenost ihned zalíbení v přirozených věcech. Totéž platí i o práci. Rolník má silné svaly a svalnaté ruce. Jeho zaměstnání to působí. Nechme jej být nečinným a zeslábné. Vůle vede k návyku, návyk k praxi a praxe zaopatří síly pro každou práci.

III. Dopravení smyslového člověka :

Návyk dobra proměněný v radost

90. Vraťme se však zpět k našemu předmětu. V každém případě má jak práce tak i naše činnost působit, že se v nás uskuteční to, co říká apoštol smyslovým lidem a začátečníkům : „ Hovořím po lidském způsobu kvůli slabosti vašeho těla. Neboť jak jste dali své údy do služby nečistoty a bezbožnosti za účelem bezbožnosti, tak nyní dejte své údy do služeb spravedlnosti za účelem svatosti.“

91. Kež ten smyslový člověk slyší, který dosud ještě byl poddajným otrokem svého těla. Tento člověk, který už začíná podřizovat tělo duchu a připravovat se k vnímání Božích věcí , se má opásat k tomu, aby setřásl jho ohavného nevolnictví a vládnoucího návyku svého těla.

92. Ať si činí násilí proti násilí, osvojí si návyk proti návyku, vzbudí v sobě touhu proti touze, dokud si nezaslouží dostat plný požitek proti požitku. Podle rady apoštola by mu tedy mělo odložení požitků světa a těla působit přinejmenším tolik radosti, kolik mu předtím dělalo jejich držení. Mělo by tolik rozradostňovat. Že slouží spravedlnosti údy svého těla ke svatosti, nakolik jej předtím těšilo sloužit nečistotě a bezbožnosti právě za účelem bezbožnosti.

93. Toto je totiž dokonalost smyslového člověka ve stavu, který je mu vlastní, nebo novice, který je začátečník. Když však tento novic tento smyslový či lidský stav naplnil, když se neohlíží nazpět, když se věrně vypíná k tomu, co leží před ním, dospěje brzy k onomu Božímu stavu, který začíná získávat, jak on sám už je uchvácen, a který začíná poznávat, jak už on sám je poznán. Toto dílo však nebude naplněno v jednom jediném okamžiku obrácení. Není to záležitost jenoho dne, nýbrž vyžaduje mnoho času, mnoho námahy a mnoho potu, jak to odpovídá milosti Boží, jež se smilovává, a jak to odpovídá horlivosti člověka, který chce a kráčí.

3. Kapitola : Cvičení poustevníka Vymezení celou a jejími strážci Nutnost řehole

94. Dílnou všech těchto dober je cela a neustálé setrvávání v ní. Kdo je v ní spokojen se svou chudobou, je bohatý. Kdo má dobrou vůli, má u sebe vše, co potřebuje pro dobrý život. Nisméně se vždy nedoporučuje svěřit se dobré vůli. Dobrá vůle se musím vychovávat a vést, a to především u začátečníka. Pravidlo svaté poslušnosti má řídit dobrou vůli a ta pak tělo. Dobrá vůle pak má tělo učit, aby setrvalo na jednom místě, snášelo celou a setrvalo u sebe. To je u toho, kdo dělá pokroky, začátek dobrého stavu a jistá známka dobré naděje.

Stálost

95. Je totiž nemožné, aby nějaký člověk věrně přiklonil svého ducha jenom jedinému předmětu, když předtím nedal svému tělu na jednom určitém místě. Kdo by totiž rád utekl nemoci ducha tím, že se bude potulovat od místa k místu, rovná se tomu, kdo se pokouší utéci stínu svého těla. Takový člověk utíká před sebou, ale sebe bere s sebou. Mění místo, ale ne ducha. Shledá sebe všude téhož, vyjma že by tou tékavostí sám svůj stav zhoršil, jako se obvykle zhorší stav nemocného, . Když se přenáší z místa na místo a otřásá.

96. Ať ví, že je nemocný, a proto se má vyhýbat tomu, co jeho nemoc způsobuje. Když nebude přerušeno klid, přinesou ty opakovaně nasazené léky brzy pokrok. Duch, který se uzdravil ze svých odcizení a nesvobod, stane se v Bohu zcela sebou samým. Přirozenost vyžaduje nemalou péči, přirozenost, která je ne poskvrněná ale nakažená. Takový člověk tedy ať zůstane klidně ve své léčebně – tak totiž nazývají lékaři to místo, kde se léčí nemoci – a ať dál bere nasazené léky až se dostaví zjevně zdraví.

97. Tvá léčebna, nemocný a slabý člověče, je tvá cela. Lék, který ti byl podáván, je poslušnost, pravá poslušnost. Věz, že časté střídání léků škodí, narušuje přirozenost a sužuje nemocného. Kdo sleduje nějaký cíl, dosáhne ho rychle, když se drží jedné jediné, totiž správné cesty a učiní rychle konec pochodu a námaze. Když však zkouší mnoho cest, zaplete se v tom a námaha nedosáhne nikdy konce, protože chyba nemá konec. Nehledej tedy žádnou změnu a nenasazuj jednu léčebnou kůru místo jiné, nýbrž používej prostředek uzdravující poslušnosti dokud nedosáhneš úplného zdraví. Nezavrhuje nevděčně tuto poslušnost, když si byl uzdraven, užívej ji i v budoucnu, ovšem jiným způsobem.

Nutnost duchovního vůdce

98. Pokud tedy se chceš brzy stát zdravým, pak by ses neměl odvážit podniknout cokoli - ať je to jak chce nepatrné – z vlastního popudu bez konzultace s lékařem. Když od něj očekáváš radu lékaře, nesmíš se stydět odhalit před ním pokaždé svůj vřed. Styd' se, ale přesto se odhal a neskryj nic.

99. Mnozí vypravují při svém vyznání historii svých hříchů jako nějakou bajku. Vypočítávají nemoci svých duší bez zahanbení, téměř bez lítosti a bez pocitu bolesti. Neboť v slzy propukne rychle a otevře se s lkaním ten, kdo nalezne bolest. Když však přijde ke zlé nemoci ještě bezcitnost, protože nemocný necítí žádnou bolest, pak se vzdaluje o to více od zdraví, čím více se mu zdá být blíž.

100. Pokud však je lékař příliš mírný, takže chce vyléčit vše hned utišujícími mastmi a obvazy, pak jednej ty ve svém zájmu a – žádostivý silnějšího léku a rychlejšího zotavení, požaduj nuž, vyžaduj vypálení železem.

Strážci duše

101. Lékař je ti vždy k dispozici, je připraven. Aby tě tvá samota neděsila a aby jsi mohl žít jistěji ve své cela jsou ti přiděleni tři strážci : Bůh, svědomí a duchovní otec. Bohu dlužíš zbožnost. Jemu se máš dát cele k dispozici. Svému svědomí dlužíš úctu. Před ním se máš stydět hřešit. Duchovnímu otci dlužíš poslušnost lásky. K němu musíš spěchat ve všech otázkách.

102. Abych ti kromě toho prokázal přízeň, připojím ti ještě jednoho čtvrtého strážce. Dokud jsi ještě dítě a dokud se nenaučíš myslet dokonale na Boží přítomnost, opatřím ti vychovatele.

103. Zvol si sám podle mé rady člověka, jehož vzorný život tolik přebývá v tvém srdci, kterého si tak vážíš, že se pokaždé, když na něj myslíš, před ním v bázni zvedneš, sám sebe ukázníš a usebereš. Tak jako by byl přítomný, kéž myšlenka na něj v náklonnosti vzájemné lásky všechno v tobě polepší, co polepšení potřebuje, aniž by tvá samota utrpěla škodu svou odloučeností.

Kéž by byl u tebe a stál při tobě, kdykoliv chceš. Ať tě on často potkává, i když právě nechceš. Kéž by ti myšlenka na jeho duchovní neochvějnost zpřítomňovala jeho výčitky. Kéž by tě myšlenka na jeho dobro a něhu utěšovala. Čistota jeho svatého života ať je ti vzorem. Neboť když si představíš, že také všechny tvé myšlenky budou před ním vidět, budeš se cítit nucen se polepšit, jako kdyby tě viděl a káral.

Bdělost

104. Tak máš sám sebe podle příkazu Apoštolova pečlivě střežit | dávat pozor |. A aby si se vždy viděl odvrát' oči ode všech věcí. Vynikajícím nástrojem by byl zrak těla, když by mohl vidět i sebe samého jako vidí i vše ostatní. Ale i když je to přístupno vnitřnímu zraku může tento zrak nicméně - pokud sám sebe po příkladu vnějšího zraku bude zanedbávat a věnovat se cizím záležitostem – nevrátit se k sobě zpět, i kdyby rád. Zaobírej se sám sebou. Ty jsi pro tebe samého dostatečným předmětem starostilpéče. Odstraň též z vnějšího zraku, co jsi přestal milovat. Neboť nic neožívá opět tak rychle jako láska, a to především v ještě útlých a začínajících duších.

1. Duchovní cvičení

105. Odhodlej se také někdy být moudrý a usilovat o lepší dary. Ty sám ať si sobě podobenstvím o stavbě domu.

Obě celý

Jedno je tvá cela vnější a něco jiného tvá cela vnitřní. Ta vnější je dům, v němž přebývá tvá duše se svým tělem. Ta vnitřní je tvé svědomí, které Bůh, jenž je vnitřněji než tvé nitro- má obývat spolu s tvým duchem. Dveře vnější klauzury jsou znamením pro dveře vnitřního uzavření. Jako se nesmějí

smysly těla potulovat mimo vnější klauzuru po venku, jak mají vnitřní smysly být vždy nasměřovány na nitro duše.

106. Miluj tedy svou vnitřní celou, miluj i tu vnější a věnuj každé z nich odpovídající péči ta vnější ať tě chrání, aniž by tě skrývala. Ty nemáš hřešit tajně, nýbrž máš moci žít bezpečněji. Totiž, ty obyvateli bez zkušeností, zač své cele děkuješ, když nepomýšlíš jen na to, jak ty v ní jsi uzdravován, nejen ze svých neřestí, nýbrž nemáš ani příležitost být s druhým ve při. Ani nevíš jakou úctu musíš vzdávat svému svědomí, pokud jsi v něm ještě nezakusil milost Ducha sv. A sladkost vnitřní radosti.

Zpytování svědomí

107. Vzdávej tedy každé z cel jim příslušející úctu, a zajisti si v nich svou přednost|prvořadé místo. Uč se v ní vést si podle pravidel společné řehole, uspořádat svůj život, opravovat návyky, sám sebe posuzovat, sám u sebe se obviňovat, a často i odsoudit a nenechat nepotrestaného. Spravedlnost, ať zasedne k soudu, svědomí ať vystoupí s vinou a sebe samo obviní. Nikdo tě nemiluje více než ty. Nikdo tě spravedlivěji neposoudí.

Bohoslužba

109. Rozděl podle pokynů společné řehole odpovídající cvičení na jednotlivé časy|hodiny. V hodině, jež je věnována duchovním věcem, konej duchovní cvičení. V hodině tělesné práce, konej tělesnou práci. V těchto cvičeních má duch učinit radost u každé viny před Bohem, tělo pak u každé viny před duchem, takže žádné opomenutí, nedbalost či nedostatek vždy podle svého druhu, místa a času nezůstane nepotrestaný a neusmířený.

110. Ve všem ostatním ať se - nehledě na ony hodiny, o nichž prorok mluví těmito slovy : „Sedmkrát za den tě chválím „- především přináší oběť ráno, večer a uprostřed noci s horlivostí. Neboť prorok nepraví nadarmo : „ Ráno budu před Tebou stát a vyhlížet. Neboť nejsme přece ještě osvobozeni od vnějších starostí. A dále : „ Kéž má modlitba k Tobě pronikne jako zápalná oběť.“ Kéž jsou mé pozdvihnuté ruce obětí večerní.“ Pak budou totiž už svíce tohoto druhu takřka stráveny.

111. Také po našem nočním bdění, k němuž vstáváme o půlnoci, abychom chválili jméno páně, stanovil tentýž pořádek chval. Praví : „, O dni mé bídy jsem hledal Boha, v noci jsem rozpínal své ruce před ním nebo jemu naproti a nebyl jsem zklamán.“ A to následující.

112. Neboť především v tyto hodiny se musíme stavět před Boha, takřka tváří v tvář, abychom sebe rozjímali ve světle jeho tváře, abychom u sebe samých nalézali – žal a bolest a vzývali jméno páně, abychom svého ducha vyburcovali bez ustání, dokud se nerozhoří k návratu k vědomí sladkosti Páně, až on sám bude v našem srdci pocíťován jako sladký.

113. Pak musíme především uvést ve skutek slova Apoštola : „ Raději chci v církvi pronést pět slov s mým pochopením než deset tisíc bez porozumění. A ono slovo : „ Chci duchem zpívat chvály, chci též rozumem zpívat chvály. Chci se modlit duchem, chci se též též modlit rozumem.“ Pak se totiž sbírají plody pro rozum nebo pro ducha, takže se nato buď odebereme v plnosti božího požehnání k nočnímu odpočinku nebo – když se zvedneme ke chvále Boží – bude základ všeho konání určován a ožíván touto boží chválou.

114. Proto se doporučuje zahltit rozum při přípravě na noční bdění množstvím žalmů a ducha vyčerpat či udusit. Pokud je duch střízlivý, ať se naladí k zbožnému rozjímání, dokud se srdce nerozšíří a duch nezačne běžet až do konce bohoslužby. Pak bude udržena dynamika jeho horlivosti, pokud nebude přetržena velkou nedbalostí nebo pozbyta dobrovolnou slabostí.

Duchovní přijímání

115. Každý však, kdo má mysl Kristovu, ví také, co to znamená pro křesťanskou zbožnost, jak velmi se pro služebníka Božího, pro služebníka vykoupení Kristova sluší a jak to pro něj je potřebné, aby rozjímal pečlivě alespoň hodinu denně o dobrodiní jeho utrpení a jeho vykoupení, a to za účelem sladkého požívání Kristova utrpení i vykoupení ve svém svědomí a jejich věrného

uchovávání v paměti. To znamená duchovně jíst tělo Páně a pít Jeho krev, a to na jeho památku. Toto on uložil všem, kdo v Něho věří, těmito slovy: „Toto čiňte na mou památku.“

116. A také nehledě k hříchu neposlušnosti je všem jasné, jak je to bezbožné, když nějaký člověk nemá takovou Boží dobrotu na paměti, poněvadž je přece bezprávím zapomenout na přítele, který je jen člověkem, když vám při svém odjezdu světil památku na sebe jakýmkoli způsobem.

117. Slavit tajemství této svatě a ctihodné památky podle svého druhu, na svém místě a ve svůj čas, je pochopitelně dovoleno jen málo lidem, kterým je totiž tato služba svěřena. Skutečnost tohoto tajemství však mohou všichni pokaždé, na každém místě Boží vlády a způsobem, jak bylo předáno tradicí, to je v postoji zakázané lásky, slavit, zakoušet a přijímat ke své spáse, všichni jimž bylo řečeno: „Vy jste vyvolený rod, královské kněžstvo, svatý kmen, lid, který byl jeho obzvláštním vlastnictvím, abyste hlásali velké skutky toho, kdo vás vyvedl z temnoty do svého podivuhodného světa.“ 118. Neboť ten, kdo je hoden, přijímá svátost k životu, tak může ten, kdo je nehodný, znesvětit ke své smrti a soudu. Skutečnost svatosti přijímá však jen ten, kdo je toho hoden, a je otevřený. Neboť svátost je pro toho, kdo jej přijímá bez skutečnosti svátosti, smrtí. Skutečnost svátosti je však pro toho, kdo ji přijímá, i mimo svátost věčným životem.

119. Pokud ale chceš, pokud ale vpravdě chceš, je ti tato skutečnost k dispozici po všechny hodiny dne a noci ve tvé cele, jakmile se při vzpomínce na toho, kdo pro tebe umřel, necháš vnitřně naplnit vírou a láskou k jeho činu, jíš jeho tělo a piješ jeho krev. Dokud zůstáváš láskou v něm, on však působením své svatosti a spravedlnosti v tobě, tehdy budeš připočten k jeho tělu a k jeho údům.

Duchovní četba

120. Dále je nutno se v jisté hodiny věnovat určité četbě. Náhodná a proměnlivá četba, kterou člověk najde takřka náhodně, nepovznáší, nýbrž živí duši nestálou. Četba povrchně začatá vyklouzne také lehce z paměti. Je nutno setrvávat u určitých autorů, duše si musí na ně zvyknout.

121. V duchu, v němž je sestaveno Písmo svaté, v tomto duchu je chtěj také číst. V tomtéž duchu je mu nutno také rozumět. Nikdy nepronikneš do myšlenek svatého Pavla, pokud jeho ducha nepřijmeš cvičením dobré pozornosti při čtení a horlivostí neustálého rozjímání. Nikdy nebudeš rozumět Davidovi, pokud vlastní zkušeností nevstřebáš postoje vyjádřené v žalmech. A tak je tomu i v ostatním. V celém Písmu je studium vzdáleno natolik od četby, jako přátelství od přijetí nějakého hosta, jako bratrské tihnutí od nějakého náhodného pozdravu.

122. Avšak z denní četby je denně nutno něco světit žaludku paměti, aby to bylo lépe stráveno a vydáno nazpět pak častěji opětovně přežvýkáno: totiž nějaká myšlenka, jež odpovídá našemu povolání, je k užítku našeho předsevzetí a poutá ducha, aby neměl chuť myslet na něco, co je nám cizí.

123. Z této stálé četby máme získat milující náklonnost a utvářet svou modlitbu, která má přerušit čtení. Tato přerušení však nemají ani tak zabránit četbě jako ducha okamžitě očistit, aby mohl porozumět čtení.

124. Často totiž slouží úmyslu, v němž člověk čte. Pokud čtenář hledá vpravdě ve čtení Boha, pak mu pomůže vše, co čte, k tomuto cíli, zmocní se myšlenek čtenáře a podřídí každé chápání textu poslušnosti Kristově. Pokud však se myšlení čtenáře odkloní k něčemu jinému, pak to přitahuje vše k sobě. Neboť takový čtenář nenachází v Písmu nic, co je tak svaté a zbožné, že by to mohl použít marnou slávou, zvráceným myšlením či falešným chápáním pro svou špatnost či marnivost. Proto musí při čtení všech spisů být bázeň Boží počátkem moudrosti, aby v ní byl především upevněn úmysl čtenáře, a aby z ní vycházelo pořádané chápání nebo poznání textu.

Tělesná cvičení

125. Od duchovních cvičení se však nemá nikdy na dlouho nebo zcela přejít k tělesným cvičením. Duch ať si navykne na to, aby se snadno vracel k duchovním cvičením, a když se věnuje tělesným cvičením, ať přesto rád setrvává při duchovních cvičeních. Jak už jsme řekli výše, není zde muž kvůli ženě, nýbrž žena kvůli muži, a tak také nejsou zde duchovní věci kvůli hmotným, nýbrž hmotné kvůli duchovním. Tělesnými pak nazýváme ta cvičení, jež se vykonávají fyzickou prací tělesně.

Umrťování těla

126. Avšak existují i jiná cvičení těla, v nichž se tělo musí namáhat, jako je noční bdění, posty a jiné tohoto druhu. Tato cvičení nestojí v cestě duchovním cvičením, nýbrž je podporuje, pokud jsou vykonávána s rozumem a mírou. Pokud je však někdo provozuje bez míry, takže ona pak vyčerpáním ducha či únavou těla zabraňují duchovním cvičením, pak takový člověk bere svému tělu účinky dobrého díla, svému duchu milující odevzdanost, svému bližnímu příklad a Bohu úctu. Takový člověk je zlovolník a bude za to vše před Bohem zodpovědný.

127. Tím se podle mínění Apoštola nechce říci, že se to ani lidským nejeví, ani se to nehodí, nesmí být a není správné, aby hlava občas byla ve službě Boží vystavena bolesti, když předtím tato hlava často pracovala k bolesti marnivosti světa, aby žaludek hladověl až ke kručení, když tento žaludek kdysi býval naplněn až k prasknutí. Ale přesto je nutno ve všech věcech dodržovat míru. Tělo je nutno někdy ukázněvat, ale nemá být umořeno. Neboť tělesná činnost má sice málo užitku, ale přesto je užitečná.

128. Proto je třeba v malé míře mít starost i o naši tělesnost, to znamená: ne v žádosti. Tato starost má být střízlivá a s jistou duchovní kázní, takže ani ve způsobu jednání ani ve způsobu ani v rozpětí této starosti ať se nejeví nic, co by se nehodilo pro služebníka Božího.

129. Neboť údům svého těla, které jsou nectěné, musíme prokazovat větší čest. Ctěným údům toho však není zapotřebí. Avšak nejen toto, náš celý život- nechť si je i skryt před lidmi- musíme nechat zaskvíť před Bohem svatě a čestně. Naši celou proměnu života musíme tak provádět, že bude příkladná a potěšující pro svaté anděly, i když by byla jen uzavřená mezi zdmi našeho domu.

130. Vše ať se u nás koná s počestností, praví Apoštol. Počestnost je před Bohem a svatým andělům milá. Proto také Apoštol přikazuje, aby ženy kvůli andělům nosily pokrývku hlavy. Tito andělé jsou bezpochyby vždy přítomni ve vašich cestách, bdí nad vámi, mají radost z vaší horlivosti a jsou vašimi spolupracovníky. Líbí se jim, když se u vás vše děje s umírněností, i když to žádný člověk nevidí.

Výživa

131. Když tedy jíte či pijete nebo konáte cokoli jiného, konejte vše ve jménu Páně, zbožně, svatě a svědomitě. Když jíš, ať tvá zdrženlivost/umírněnost zdobí tvůj už tak dostatečně skrovný stůl. Když jíš, nemáš v žádném případě být cele zaujat jedním, nýbrž, zatímco tvé tělo přijímá své posílení, ať duch své posílení plně nezanedbává, ale ať znovu přežvokává a zpracovává nějakou myšlenku o dobrotě Páně nebo nějaké slovo z Písma svatého, které jej může živit a to prostřednictvím rozjímání či aspoň prostého vzpomnutí ve svém nitru.

132. Ale ať se ani tělesná potřeba samotná neuspokojuje světským a tělesným způsobem, nýbrž tak jak se hodí pro mnichy, jak to patří pro služebníka Božího. Neboť co se týče i zdraví těla, bude pokrm o to snáze a svatěji stráven, čím počestněji a spořádaněji byl přijat.

133. Člověk ať tedy dbá na způsob a dobu jídla, na druh a množství pokrmů. Ať se vyhne nadbytečným kořením, které mění chuť. Člověk si má dát pozor na způsob, aby si nevyléval při jídle svou duši nad každým pokrmem, na dobu, aby nejedl před stanovenou hodinou, na druh, aby požíval jen tytéž pokrmy jako společenství bratří mimo případ očividné nemoci.

134. Z koření však kež postačuje tolik – zapřísahám vás – aby naše pokrmy byly požitelné a ani vzbuzující žádostivost ani labužnické. Pro žádostivost totiž postačuje vaše vlastní špatnost. Tato je sestra s to nebo žádným způsobem schopna dosáhnout cíle utišit hlad, aniž by byla na cestě jistého požitku. Pokud proto začne přijímat dráždivé prostředky od těch, kdo vypověděli svým změkčilostem neustálý boj, pak je to dva proti jedné a zdrženlivost je v nebezpečí.

Spánek

135. Jako jsme hovořili o pokrmu, tak musíme teď mluvit i o spánku. Chraň se, co jen můžeš, služebníku Boží, aby si někdy neusnul úplně, aby tvůj spánek byl klidem unaveného těla a ne hrobem zapáchajícího těla, aby byl obnovou a ne vyhasnutím tvého ducha. Spánek je ošemetná věc

a z velké části podobná opojení. Nehledě na neřesti, jimž ve spánku neodporuje nikdo, poněvadž spolu s tělem spí i rozum, a co se týče povinnosti usilovat o neustálý pokrok, tak žádná doba není tolik pro náš život ztracena jako ta věnovaná spánku.

136. Když jdeš spát, máš si kvůli tomu vždy něco vzít s sebou ve své paměti či myšlení, nějakou myšlenku, při níž můžeš pokojně usnout, která tě i někdy může ve spánku potěšit. Kež tě taková myšlenka opět potká v nočním bdění a vrátí do stavu včerejší pozornosti. Tak bude pro tebe noc zářit jako den a noc bude tvým osvětlením v tvém potěšení. Budeš usínat klidně v pokoji odpočívát a snadno se probouzet. Když se zvedneš, budeš svěží a čilý se vracet k tomu, co jsi zcela neopustil.

137. Neboť po střízlivém pokrmu a střízlivé mysli následuje střízlivý spánek. Avšak onen fyzický, těžce doléhající spánek, onen spánek zapomnění řeky Lethé, jak bývá nazýván, musí být pro služebníka božího v opovržení. Z toho prve jmenovaného spánku se však člověk může snadno probat po určitém odpovídajícím klidu smyslů těla a ducha a - takřka jako otec rodiny budí služebníky svého domu - může se probudit a opět zaměřit na činnosti potřebné pro svého ducha. Takový spánek ve svou dobu a odpovídající míru nepřehlížejme.

Závěr pokynů pro novice

138. Tak musí prozíravý a bohu zasvěcený duch setrvat ve své cele a svém svědomí jako prozíravý otec rodiny ve svém domě. Nemá mít, jak praví Šalamoun, ve svém domě hašteřivou ženu, totiž svou tělesnost, nýbrž má mít ženu, která je vychována ve střízlivosti a je na ni zvyklá, připravená k poslušnosti a práci, po všech stránkách vycvičená, jak hladovět, tak i být nasycená, jak mít nadbytek tak i trpět nedostatek. Ať vnější smysly používá ne jako pány, nýbrž jako služebníky, kteří jsou v nitru střízliví a činící se. Svůj dům či rodinu svých myšlenek ať vůbec řídí takovým způsobem a drží v bázni, že jednou může říci : „ Jdi.“ a on jde, jinému zase : „ Přijď „ a on přijde - a svému sluhovi , svému tělu : „ Udělej to“ a on to bude konat bez odmlouvání.

139. Kdo sám sebe takto ve svém svědomí vede a řídí, toho lze bez váhání svěřit a přenechat sobě samému v jeho cele. Ale to už je věcí dokonalých nebo dokonale krácejících vzhůru. Proto jsme začátečníkům a novicům toto předložili, aby věděli, co jim chybí a nač mají nasměrovat úsilí své horlivosti.

4. Kapitola „Problémy poustevnického života

1. Volba povolání

140. Člověk, ale musí vědět, že když hovoříme o tělesných či smyslových vjemech, o rozumovém vědění nebo o duchovní moudrosti, popisujeme jednoho a téhož člověka, v němž lze nalézt v závislosti na jeho pokroku , na jeho úspěchu a na jeho milující pozornosti v různých obdobích vše. Tyto tři druhy lidí vedou v celách boj duchovního života, každý podle zvláštností těchto stupňů.

První směrnice: pečlivost

141. Důstojnost cely, odloučenost svaté samoty a název poustevník zjevně přísluší jen dokonalým, pro něž je určen tuhý pokrm, jak praví Apoštol, jejichž smysly jsou vycvičeny návykem k rozeznávání dobra a zla. V cele se sice jeví nějak snesitelným i rozumový člověk, který je blízký moudrým. Je však třeba mít za jisté, že smyslového člověka, který nechápe, co je Boží, je nutno plně vyloučit.

142. Ale apoštol Petr nám odporuje, když o některých lidech praví : „ Když oni sami přijali Ducha svatého jako i my, kdo bych byl já, abych stál Bohu v cestě?“ Neboť Duch svatý je dobrá vůle. Proto nesmíme někoho odvracet bez vážného důvodu od jakékoli výše povolání, když mu dobrá vůle dosvědčuje, že Duch svatý v něm přebývá a jej vychovává.

143. Příbytek cely ať je tedy otevřen dvěma druhům lidí : prostým, kteří se svým myšlením a svou vůlí jeví žádostivými a schopnými dosáhnout zbožné prozíravosti nebo bystrým, u kterých je jasné, že usilují o zbožnou a\ svatou prostotu. Pošetilá pýcha či pyšná pošetilost nechť je vždy vzdálena od stanů spravedlivých. Ale každá pýcha je pošetilá, i když ne každá pošetilost je pyšná. Neboť pošetilost bez pýchy bude někdy shledána jako prostota. Když je nevědomá, je možná učenlivá.

Když ji nelze poučit, lze ji snad vést.

144. Řeholní společenství je přirozené útočiště pro prostotu, ledaže by se prostota nechtěla pokořit, nebo je tak tupá, že ji nelze vést, ani řídit. Člověka s dobrou vůlí se však nesmíme zřít, i když by byl bez jakékoli chápavosti. Člověk jej však má uvádět k životu práce a činnosti, a to spásonosným úradkem. Pyšného však, i když by ještě vystupoval jako bystrý, je třeba přenechat sobě samému a vyhnat. Pokud by totiž byl přijat pyšný člověk, začne hned první den kdy vstoupí stanovovat pravidla. Ten, kdo je úplně ve všem pošetilý, se však nemůže naučit pravidlům, která se mu předloží.

Druhá směřnice: bystrost/prozíravost

145. Ať se tedy starostlivě a prozíravě zvaží, kdo bude připuštěn, aby přebýval u sebe. Kdo totiž přebývá u sebe, má u sebe jenom sebe samého tak, jak je. Zlý člověk tedy nepřebývá nikdy u sebe v jistotě, poněvadž přebývá se špatným člověkem, a nikdo mu není více na obtíž než on sám. Blázný však nebo těžce nemocné a ty, kdo z jakéhokoli důvodu svého ducha nejsou dostatečně schopní, ty všechny kdy je zvykem hlídat a nepřenechávat či svěřovat jim samým, aby nezneužili svou samotu ke špatnému.

146. Necht' se tedy dovolí smyslovým lidem- pokud jsou pokorní a chudí v duchu – přebývat v celách kláštera s cílem, že se stanou rozumnými a duchovními lidmi, a ne aby se tito, kteří už si takovými zasloužili být, kvůli příchozím sami obrátili nazpět a stali se smyslovými lidmi. Necht' jsou přijati s veškerou vlídností. Necht' jsou snášeni ve vší trpělivosti dobroty. Ale přesto ti, kdo s nimi mají soucit, se namají s nimi srovnat. Mají tak svůj pokrok hledat, aby kvůli nim nebyli nuceni polevit v důslednosti svého řeholního života.

1. Stavba cely

147. Neboť už se vloudil zvyk, stavět z cizích peněz nákladné a – dokud se přece nestydíme – vyzdobené cely. Zavrhlí jsme svatou prostotu, kterou, jak praví Šalamoun, stvořil Nejvyšší, stavíme si jako řeholní domy|obydlí, které nám přinášejí úctu. Tím jsme se vyrovnali smyslovému člověku natolik, že my všichni jsme se v této věci téměř stali smyslovými.

148. Od nás a našich cel jsme vzdálili tvář chudoby, kterou nám naši otcové přenechali jako dědictví a také vizáž svaté prostoty, která je pravou ozdobou domu Božího. Rukama vybraných umělců jsme si spíš než eremitské cely postavili cely aromatické, každou za cenu sto zlatých, pastvu pro oči, a to z almužen pro chudé.

149. Odejmi , Pane, ostudu sto zlatých od cel svých chudých! Proč nestaví raději za sto denárů? Proč raději zadarmo? Proč si raději synové milosti nestaví své příbytky víceméně bez nákladů ? Jakou odpověď dostal Mojžíš, když měl dokončit stánek schůzky? „Pohled“, pravil Hospodin, „vykonáš vše podle předlohy, která ti byla ukázána na hoře.“

150. Hodí se snad, aby stan Boží s lidmi byl postaven světskými lidmi? Ať jej staví pro sebe ti, jimž se ukázala na výsosti ducha pravá ozdoba domu Božího. Ať jej staví pro sebe ti, jimž starost o své nitro přikazuje přehlížet a zanedbávat všechny vnější věci. Tvář chudoby, vizáž svaté prostoty a střízlivé linie otců nepřinesou ani tak dovednost jako spíše nedbalost umělců.

Potřebná/nutná chudoba

151. Zapřísahám vás proto, abyste při putování tímto světem, při této vojenské službě na zemi nestavěli si domy k přebývání, nýbrž stany k opuštění! Neboť musíme být odvoláni rychle, abychom putovali do vlasti, do svého města, do domu naší věčnosti. Vždyť žijeme v jednom táboře, bojujeme v cizí zemi. Co je přirozené, je snadné. V tom, co je nám cizí, v tom spočívá pro nás námaha. Není snad snadné pro poustevníka , nedostačuje na to přirozenost a neodpovídá svědomí, postavit si celu z větví, zbudovat ji z hlíny, utěsnit ji po všech stranách a tak v ní přistojně přebývat? Proč bychom měli hledat ještě něco více?

152. Věřte přece, bratři, kéž byste sdíleli tuto zkušenost, že tato nádhera a tento vnější lesk rychle zbaví síly mužné předsevzetí a zženští mužného ducha. Neboť i když radosti z nich plynoucí často ztrácejí své kouzlo samotným používáním, pokud vůbec nějaké takové radosti existují, které svět užívají jako by jej neužívali, tak budou náklonnosti tohoto druhu přesto vykořeněny a poraženy

spíše přehlížením, nežli užíváním.

153. Vnější věci přispívají nemálo k našemu vnitřnímu životu, pokud jsou udělány a utvářeny v podobnosti k duchu, pokud jim odpovídá podle svého druhu dobré předsevzetí. Neboť chudobný způsob života ukázně u jednoho žádostivost a u druhého pak duše přitahuje k tomu, aby milovala chudobu.

154. A přece se k duchu, který se přiklonil k vnitřnímu životu více hodí, aby všechny vnější věci byly neopéčované a zanedbány. V tom se pozná, že tento duch, ať je třeba i obyvatel domu, se častěji zdržuje jinde, a svatý úmysl prozrazuje, že je jinde více zaměstnán. Přivádí pak účinněji do souladu vnitřní život s dobrým svědomím ten, kdo ukazuje, že se mu vše vnější stalo bezcenným. Zapřísahám vás tedy, aby ony tuze elegantní cely zůstaly, jak jsou zbudovány, ale aby jich nepřibývalo. Nechť se používají jako cely nemocných pro ty smyslové a víceméně nemocné bratry, pokud se neuzdraví, to znamená dokud nepřestanou už toužit po celách nemocných, nýbrž budou toužit po takových celách, kde se bojuje v táboře Páně. Nechť zůstanou i jako příklad pro vaše následovníky, že jste totiž takové cely sice měli, ale je přehlíželi.

III. Živobyť poustevníka Příklad otců v dřívějších dobách

156. Vy však, kteří jste duchovní, jako Hebrejci, to znamená jsoucí zde přechodně, kteří zde nemají žádné trvalé příbytky, nýbrž hledají ty budoucí příbytky, vy tedy si stavte, jak už jste začali, přístřešky v nichž by jste mohli bydlet. Neboť v přístřešcích žili vaši otcové. Bydleli v zemi zaslíbené jako v cizí zemi se spoludědici zaslíbení a očekávali příbytek s pevnými základy, jehož zakladatelem a zhotovitelem je Bůh. Zaslíbení ještě nedosáhli, nýbrž viděli a zdravili jej z dálky a poznali, že jsou cizinci a poutníci na zemi. Neboť ti, co to tvrdili, vysvětlovali, že hledají lepší vlast, totiž tu nebeskou.

157. Proto se naši otcové snažili v Egyptě a v Thébách tento svatý život napodobovat z celého srdce, žili v poušti, snaželi bídu a útlak. Svět jich nebyl hoden. Sami si stavěli cely, měli jen jednu střechu a ohrazení a tak byli chráněni před bouří a deštěm. Tím měli přebytek radostí prostého poustevnického života a učinili mnohé bohatými, zatímco sami žili v chudobě.

158. Jak bych je měl důstojně oslovit, to nevím : Mám je nazvat nebeskými lidmi, nebo pozemskými anděly : Žili na zemi, ale jejich přebývání bylo v nebi. Pracovali svými rukama. Ze své práce živili chudé, zatímco sami hladověli. Z pouště samoty živili uvězněné a nemocné ve městech a podporovali všechny, kdo se nacházeli v jakékoli nouzi. Současně žili z práce svých rukou a bydleli v domech, které postavili z práce svých rukou.

Právo žít z almužen

159. Co říci k tomuto příkladu, když sice nejsme smyslovými lidmi, ale přesto jsme pozemskými tvory, kteří visí na zemi a smyslech tělesnosti, kteří přebývají ve smýšlení tělesném a jsou závislí z práce cizích rukou?

160. V tom nás nepochybně utěšuje trochu ten, kdo, ačkoli ubohý, se stal pro nás chudým a dal příkázání dobrovolné chudoby. Uznal za hodné dát nám ve své osobě příklad této chudoby. Aby ti chudí, kteří žijí podle evangelia, věděli, co mají činit, chtěl on sám být živěn od věřících, někdy i od nevěřících. Neodmítal přijímat od nich prostředky potřebné k životu, aby je vedl k víře.

161. Ale také v prvotní církvi trpěli svatí chudí pro Krista, ztrátu svých desek, nebo vše podle příkázání dokonalostí věřících. S jakou starostí a jakou láskou se svatí apoštolové zasazovali za to, aby chudí obdrželi své živobyť od věřících, to ukazuje jasně kniha Skutků apoštolských a Pavel ve svých listech.

162. I když takový způsob života je dán právě příkázáním a pokynem Páně právě těm, kteří hlásají evangelium, není přesto odepřen z vážnosti apoštolů ani těm, kteří žijí dle evangelia, jako oni svatí chudí, kteří se tehdy vyskytovali v Jeruzalémě. Tito se nazývají svatými chudými i proto, poněvadž slíbili, že budou usilovat o svatost ve společném životě, a právě proto sebe učinili chudými.

163. Když pak Apoštol s velkou vážností vysvětluje jistým lidem : „ Kdo nechce pracovat, ať ani nejí“, ukazuje okamžitě , o kom mluví. Neboť pokračuje : „ Slyšeli jsme totiž, že někteří mezi vámi

žijí neklidně, nepracují, ale věnují se neužitečným záležitostem. Takové však napomínáme a zapřísaháme v Pánu Ježíši Kristu, aby se drželi své práce a jedli svůj vlastní chléb.“ Svůj vlastní? To znamená : chléb, který si svou prací zasloužili a získali. Kdyby snad tito lidé chtěli i být velmi neklidní, vůbec nepracovat a věnovat se neužitečným záležitostem, pak by přesto se na ně ..... jméno Páně. Aby se proto nezdálo, že je nechal takřka na pospas a zavrhl, připojuje Apoštol hned : „Vy však, bratři, se nestaňte unavenými činit dobro.“ V Ježíši Kristu, našem Pánu, jako by jim chtěl říci : I když by setrvali ve své nedbalosti, nebudte přesto ve vaší dobročinnosti unavenými a podporujte je.

Zproštění práce

164. Apoštol vyhláší tedy nejprve velmi neochvějně, že nemají jíst ti, kdo nechtějí pracovat. Pak se však projevuje poněkud mírnějším vůči těm, kdo nepracují. Odtud tedy bychom mohli říci ve smyslu tohoto místa, aniž bychom se tím odvrátili úplně od pravdy, že ona neochvějnost platí na ty, kteří nechtějí, třebaže by mohli, ohled pak platí těm, kdo by sice chtěli, ale nemohou. Poněvadž však Apoštol i tyto napomíná a zapřísahá v Pánu, Ježíši Kristu, aby jedli v klidu svůj chléb, zdá se mi, že neví svůj chléb, ledaže by jej učinili svým chlebem tím, že pracují natolik, kolik pracovat mohou, podle svědectví Božího a jejich svědomí.

165. Odpusť, Pane, odpusť! Vymlouváme se, hledáme úniky, ale nikdo se nemůže ukrýt před světlem Tvé pravdy. Tak jako osvěcuje ty, kdo se k němu přiklání, tak také zasahuje ty, kdo se od něho odvracejí. Nejsou před Tebou ukryty naše kosti, které si utvořil, ukryté před lidmi. My je ale ukrýváme před sebou samými. Neboť sotva kdo by chtěl v tom, co se Tě týká, zakusit, co může. Může to ale velmi snadno jakmile jej – co se týče těla či světa – buď souží strach nebo táhne žádostivost. Ale i když klameme nevědomé lidi, tak nedopusť, abychom klamali sebe sama tím, že bychom chtěli takřka tebe klamat. Nepracujeme, protože buď nemůžeme, nebo protože se nám zdá, že nemůžeme, nebo protože jsme se učinili práce neschopnými následkem návyku nicnedělání a lelkování.

166. Klamme se tedy, padněme a lkejme před Tebou, který si nás vytvořil, který si nás následkem našeho zjevného hříchu ve svém skrytém úradku stvořil k tomu, abychom snad nemohli, protože ve skutečnosti nechceme, nebo abychom my – protože jsme nechtěli, když jsme mohli – právě pak nemohli, když chceme.

Dovol aspoň, ať jíme podle trestu Adamova svůj chléb, když už to nemůžeme v potu své tváře, tak aspoň v bolesti svého srdce, v slzách bolesti, když už ne v potu práce. Kéž velkou ztrátu našeho povolání nahradí láska a odevzdání se zkroušeného svědomí. Kéž jsou slzy naším chlebem ve dne v noci, dokud se naší duši říká : „Kde je tvůj Bůh?“ To znamená : Dokud je naše duše na pouti daleko od Pána, našeho Boha, daleko od záře jeho tváře.“

167. Jedno je ovšem potřeba. Ke kterému stavu však budou počítat nás, kteří nejsme ani zaměřeni na to jediné ani se nenamáháme v mnohém? Doufejme že k tomu, o němž Apoštol praví : „Tomu, kdo nečiní žádné skutky, nýbrž věří v toho, který činí z bezbožníků spravedlivé, tomu bude jeho víra připočtena za spravedlnost podle úradku Boží milosti.“ Kdybychom tak byli posouzeni jak ta hříšnice, bylo by mnoho odpuštěno, protože tolik milovala! A šťastná duše, která si podle tohoto soudu u Pána zasloužila být ospravedlněna podle soudu těch, kdo milují jméno Páně, takže tato duše se vzdá každé spravedlnosti, jež pochází ze skutků, a každého důvěřování v zásluhu, a bude ospravedlněna jen tím samotným, že mnoho milovala. Neboť k Tobě, Bože, je pro milující svědomí samotná Tvá láska velkou odměnou, a pak věčný život.

168. Tak tedy vás, bratři, zapřísahám, abyste se nevymlouvali, nýbrž se obviňovali a uznávali! Když jsme dosáhli u lidí „stín velkého jména“ a zdání jisté osobní dokonalosti, pak chceme před Bohem poznat chudobu svého svědomí a nikdy se od pravdy neodchýlit. A pravda nás osvobodí.

5. Kapitola: Uvedení do modlitby

169. V následujícím výkladu se musí poučit smyslový člověk, ten mladý voják Kristův, jak se může přiblížit Bohu, aby se mu přiblížil Bůh. Tak nabádá totiž prorok : „Přibližujte se Bohu a pak se bude On sám přibližovat vám.“ Neboť není nutno pouze stvořit a utvořit, nýbrž i oživit. Nejprve totiž

Bůh člověka stvořil, pak vdechl do jeho tváře dech života tak se člověk stal živou bytostí. Utváření člověka je mravní výchova, jeho život však je láska Boží.

170. Toto přijímá víra, rodí naděje, a oživuje Boží láska (caritas), kterou je Duch svatý. Neboť láska Boží nebo láska, kterou je bůh, Duch svatý, se vylévá do lásky lidí a jejich ducha a bere je za vlastní. Tím, že Bůh sám se miluje v člověku sjednocuje jej se sebou, stejně jako se svým duchem jakož i svou láskou. Pak jako totéž tělo přijímá život jen od svého ducha, tak nežije také náklonnost lidí, jež se nazývá láskou. To znamená : Tato náklonnost Boha nemiluje vyjma toho, že tato láska je od Ducha svatého.

Čtení a rozjímání

171. Láska Boží, jež je v člověku zplozena milostí, dosahuje tedy výživné mléko četbou, pevný pokrm rozjímání, posilu a osvícení pak modlitbou. Aby se vzbudil vnitřní život smyslového člověka, který je ještě novým v Kristu, se mu nemůže předložit nic lepšího a jistějšího k četbě a rozjímání než vnější život našeho Vykupitele. Na něm se má ukázat příklad pokory, povzbuzování v lásce a zbožné smýšlení. A stejně tak to mají z Písma svatého a pojednání svatých otců ukazovat morální a srozumitelnější části.

172. Ať se takový člověk nechá číst i o skutcích či utrpení svatých. Přitom však nemá věnovat příliš úsilí jejich historické složce. Ať jej vždy potkává něco, co burcuje ducha začátečníka k Boží lásce a pohrdání sebou samým. Jiné příběhy sice zabaví čtenáře, ale nepovznášejí jej. Spíše znečišťují ducha a působí, že v době modlitby nebo duchovního rozjímání vystupují z paměti všechny možné neúčinné či škodlivé myšlenky. Neboť obvykle následuje podle druhu četby i obdobné rozjímání. Také četba těžších spisů unavuje, neobčerstvuje slabšího ducha, narušuje pozornost a působí, že cit či duch se stává tupým.

Vnitřní modlitba

173. Je nutno jej také učit, aby v modlitbě pozvedával své srdce, aby se v duchu modlil, a aby se co nejvíce vzdaloval od hmotného světa či hmotných obrazů, když myslí na Boha. Ať se mu také dostane vybídnutí k tomu, aby se přiklonil s co největší čistotou srdce k tomu, kterému přináší oběť své modlitby. Ten, kdo obětuje, ať dbá na sebe samého a má na mysli, co a jaká je jeho oběť. Nakolik totiž vidí a pozná toho, komu obětuje, natolik jej i miluje a láska sama je pro něj porozuměním. A v míře, s jakou miluje, nalezne zálibu ve svém obětním daru – pokud je hoden Boha – a je tím šťastný.

174. Jak už bylo řečeno, je lepší a jistější takovému člověku, který se modlí či rozjímá, postavit před oči obraz lidství Páně, jeho narození, jeho utrpení, a jeho zmrtvýchvstání. Tak se slabému duchu, který si je s to představit jen hmotný svět, dostane předmět, k němuž se může přiklonit, u něhož může setrvat po svém způsobu s pohledem lásky. V těchto tajemstvích se Pán zjevuje ve svém postavení jako prostředník. Když v něm člověk vyhledává svůj vlastní obraz, nehřeší, jak o tom čteme u Joba. Neboť když takový člověk svůj pozorný zrak obrátí k němu, když si představí Boha v lidské podobě, neodchýlí se nikterak od pravdy. Poněvadž vírou neodděluje Boha od člověka může se naučit zachytit jednu Boha v člověku.

175. Při tom je obvyklé u chudých v duchu, u prostších dětí Božích na začátku pocit o to sladší, čím blíže je to lidské přirozenosti. Pak však, když se víra stane láskou, obejmou v nitru svého srdce sladkým objetím své lásky Ježíše Krista, úplného člověka, kvůli přijetí lidské přirozenosti a úplného Boha, poněvadž Bůh přijal lidskou přirozenost. Pak jej začnou znát už ne podle těla, i když jej nemohou ještě dokonale myslet jako Boha. Tím, že jej ve svém srdci mají za svatého, přinášejí mu v lásce své sliby, které došly vyjádření jejich rty : neustálé vzývání, modlitby, prosby, jak je čas a okolnosti naznačují.

Různé druhy modlitby

176. Existují totiž různé modlitby. Ty jedny jsou krátké a prosté, jak je utváří vůle a potřeba modlícího se po každé aktuální události. Ty druhé jsou delší a rozumovější. Jsou to právě modlitby

lidí, kteří při zkoumání pravdy prosí, hledají a klepou, dokud neobdrží nenaleznou a dokud jim nebude otevřeno. A zase jiní jsou zapálení, plní duchovního vnuknutí a plodní. Přicházejí z lásky toho, kdo požívá Boha, a z radosti nad osvěcující milostí.

177. Jsou to právě ty modlitby, které Apoštol uvádí v jiném pořadí : neustálé vzývání, modlitby, prosby a díkuvzdání. Neboť my klademe prosby na první místo. Vztahují se na dosažení jakýchkoli časových a nutných věcí tohoto života. Přitom Bůh zkouší dobrou vůli prosebníka a nakonec nicméně působí to, co sám má za lepší. Dává všem i tomu, kdo prosí správným způsobem, že se rád drží jeho vůle. O této prosbě hovoří i žalmista : „ Neboť má modlitba úpěnlivě vyprošuje až do teď to, co se jim líbí.“ To znamená : Ať je to cokoli, co se líbí bezbožníkům.“ Tato prosba je totiž společná všem, nejvíce však je prosbou dětí tohoto světa. Přejí si klid pokoje, zdraví těla, příhodné počasí a jiné věci, co se týkají potřeb a nutnosti tohoto života, a dokonce i zábav těch, kdo tento život zneužívají. Ti teď plní důvěry o to prosí, a i když by o to prosili jen z tísně, podřizují se právě v tom svou vůlí vůli Boží.

Neustálé snažné prosby

178. Stálé snažné prosby jsou úzkostlivým tlačením se k Bohu v průběhu duchovních cvičení. Kdo přitom – předtím než přijde na pomoc milost – rozmnožuje vědění, rozmnožuje jen bolest.

Modlitba

179. Modlitba je však milující přilnutí člověka, který se drží Boha, důvěrný a zbožný rozhovor setrvávání osvětleného ducha za účelem požívání Boha, dokud je to možné.

Díkuvzdání

180. Díkuvzdání je však ve zkušenosti a poznání Boží milosti neúnavné a trvalé přiklonění se dobré vůle k Bohu, i když by vnější chování nebo vnitřní tíhnutí někdy nebylo k dispozici či bylo ochromeno. O tom mluví Apoštol slovy : „ Chtít dobro je mi blízké, ale jeho vykonávání už ne.“ Tím říká : Je sice vždy zde, ale někdy leží takřka na podlaze, to znamená je bez účinků, protože usilují o vykonání dobra, ale nedosahují toho. To je ta láska, která nikdy nepřestane.

181. To je však ona modlitba bez ustání či ono díkuvzdání, o němž hovoří Apoštol slovy : „Modlete se bez ustání! Buďte vždy vděční.“ Tato modlitba přichází z trvalé dobroty srdce, dobře uspořádaného ducha a je u synů Božích obraz dobroty Boží, dobroty Otce.“ Taková duše se modlí vždy za všechny a děkuje Bohu při všem. Zbožná mysl se vylévá neustále tolika způsoby v modlitbě či díkuvzdání před Bohem, kolika důvodů nachází ve svých potřebách a útěchách nebo i v soucitu a radosti s bližními. Tato modlitba je úplné a neustálé díkuvzdání. Neboť kdo je takový , je vždy v radosti Ducha svatého.

Pokyny

182. Při prosebné modlitbě je tedy nutno modlit se zbožně a s důvěrou. Nesmí se však tvrdošíjně setrvat na předmětu modlitby. Neboť nevíme, čeho je nám třeba v tomto časném životě, nýbrž ví to náš nebeský otec.

183. Při neustálých modlitbách je však nutno vydržet, ale přesto ve vší pokoře a trpělivosti, protože tato modlitba přinese ovoce jen v trpělivosti. Někdy totiž, kdy milost nepříjde na pomoc obzvláště rychle, se nebe stane pro úpěnlivě prosícího neproniknutelným a země železnou. Když se pak tvrdost lidského srdce přenechá sama sobě a nezaslouží si vyslyšení podle svého přání, domnívá se toužebně přející si člověk ve své úzkosti, že je mu odpíráno, co bylo odloženo. Naříká jako ona kananejská žena, protože si myslí, že je nepovšimnuta a přehlížena. Představuje si, že jeho dřívější hříchy mu budou připočteny nebo předhazovány jako špína psa.

184. Někdy se dostane tomu, kdo neprosí bez námahy – takový hledá a nalezne, tluče a bude mu otevřeno a námaha neustálé modlitby pak jednou zaslouží dosažení útěchy a sladkosti modlitby.

185. Někdy nenalezneme zážitek čisté modlitby a onu příjemnou sladkost lásky my, nýbrž to bude

takřka tak, že ona nalezne nás. Aniž by člověk prosil, hledal a klepal, téměř aniž by to věděl, přijde k němu milost. Tak bude takřka zástup služebníků připuštěn ke stolu synů, když tento ještě nezkušený duch začátečníka bude pozdvižen k tomuto vznešenému rozpoložení modlitby, které se obvykle dává jako odměna za svatost zásluhám dokonalého člověka. Přihodí se to, že buď nedbalec ke svému odsouzení zřejmě ví, co zanedbává, nebo že výzva lásky v něm zažehne lásku, kterou nabízí milost sama od sebe.

186. Tím se bohužel klamou mnozí, kteří si myslí, že jsou už syny, protože jí chléb synů. Polevují tam, kde by měli dělat pokroky. Poté, co je milost zasáhne, ztrácí svou svědomitost. Domnívají se, že jsou něco, ačkoli nejsou nic. Dary Boží nepůsobí jejich zlepšení, nýbrž jejich zatvrzení se. Stávají se rovnými těm o nichž praví žalm : „ Nepřátelé Páně mu pochlebovali a jejich čas bude trvat věčně. Živil je jádrem pšenice a sytil je medem ze skály.“ Třebaže jsou služebníky, budou přesto někdy živeni Bohem Otcem drahocenným chlebem milosti, aby usilovali o to být syny. Zneužívají však milosti Boží a stávají se nepřáteli. Zneužívají Písmo svaté ve svých hříších a žádostech tím, že se po modlitbě vracejí k sobě, a uplatňují na sebe ono slovo manželky Mannovy : „Pokud by nás chtěl Pán usmrtit, nepřijal by z našich rukou obět.“

1. Část

Rozumový a duchovní člověk

1. Kapitola : Od začátečníka k dokonalému

Shrnutí všech tří stupňů

187. „ Jak milé jsou tvé příbytky, Pane zástupů, v nichž nalézá vrabec svůj příbytek hrdlička své hnízdo, do něhož klade svá mláďata. Vrabec, říkám, je od přírody chybný bytost, nestálá, lehkomyšlná, užvaněná a nakloněná k choutkám. Naproti tomu hrdlička miluje smutek, přebývá ráda sama na stinném místě, je obrazem prostoty a předobrazem čistoty. Vrabec tam nalezne klidný a bezpečný příbytek, hrdlička pro sebe hnízdo, kam může uložit svá mláďata.

188. Co jiného představují tito živočichové jiného než od přírody horkokrevné mládí a jeho zapáleného ducha, jeho nestálý věk, jeho neklidnou zvidavost. Na druhé straně však zralost člověka vážného, zdrženlivého a střízlivého ducha přesyceného vnějšími věcmi, a to nakolik je to možné.

189. Z těchto dvou nalézá jeden neustálou ochranu a bezpečný příbytek v obydlích Pána zástupů, totiž v uspořádaném životě v cele daleko od všech neřestí nalézá pokoj. Ten druhý však nalézá v odloučenosti celý klidné místo pro své svědomí, aby tak chránil a živil plody svých svatých citů a zážitky své duchovní kontemplace. Vrabec o samotě na střeše : to znamená : na výšinách kontemplace miluje vstupovat do příbytku svého tělesného života svými nohama. Hrdlička nalézá svou plodnost v pokořeních a raduje se z plodů pokory.

190. Neboť ti dokonalí a duchovní, kteří se označují jménem hrdličky, se vždy pokořují ctností poslušnosti a podřízenosti a ponižují se k tomu, co je věcí začátečníka, aby svou ctnost upevňovali a posilovali. Tím, že sestupují pod sebe, vystupují na sebe vzhůru a tím, že sebe samotné pokořují, dělají o to větší pokroky. Nedomnívají se, že kvůli plodům samoty, kterými jsou častá a vzrušená vytržení kontemplace, mohou zanedbávat vědomé a dobrovolné podřizování se, účast na společném životě a sladkost bratrské lásky.

191. Duchovní člověk používá dokonce své tělo duchovním způsobem. Proto od něj zasluhuje službu, která se nenutí násilím jako u smyslového člověka, nebo která se nedosahuje návykem jako v případě rozumového člověka, nýbrž se dává takřka přirozeně. Zatímco ti poslední znají jen poslušnost z nutnosti, duchovní člověk poslouchá z lásky. Tamti mají ctnosti jen s námahou, tomuto se však staly už zvykem.

192. Tito vrabci Boží se napínají vzhůru k tomu, co je věcí dokonalých, a to ne v pyšném nadýmání, nýbrž s dětskou láskou, a v chudobě svého ducha. Nebudou odvrženi nazpět jako povyšující se, nýbrž budou přijati kvůli své zbožnosti a občas si zaslouží zakusit, co požívají duchovní osoby. Neustále přemítají o tom, jak napodobovat činný život těch, jejichž kontemplativní útěchy by chtěli dosáhnout.

193. Tak jdou svou cestou v tomtéž duchu, i když ne stejným krokem. A dělají stejným způsobem pokroky, duchovní osoby v nízkých věcech a začátečníci ve vysokých. A to jsou ty svaté vztahy,

kteře se vyskytují v dobře uspořádaných celách, to jsou ty úctyhodné námahy, zaneprázdněná nečinnost, namáhavý klid a spořádaná láska. Tím, že oba mlčí, hovoří spolu, jsou jeden od druhého odděleni, ale o to víc si navzájem působí radost, dělají pokroky, jeden s pomocí druhého, co je hodno napodobování, na sobě však jen to, co je hodné opakování.

194. Já však, jak praví prorok, jsem muž, který vidí svou ubohost, červenám a vzdychám sám u sebe, když sčítám poklady druhých. Neboť já jsem chtěl zažít raději na sobě, co si představuji u druhých. Neboť ze dvou zel je to snesitelnější nevidět, co miluji, než to vidět a nemít to. Nicméně tak tomu není s dobrý Páně. Neboť vidět dobra Páně znamená je milovat, a milovat je znamená je vlastnit. Proto se chceme snažit, co jen můžeme, abychom je mohli vidět. Tím viděním jim chceme porozumět, porozuměním milovat, abychom je milováním vlastnili. Pane, k tomu se upíná před Tebou veškerá má touha a mé vzdechy nejsou před Tebou skryty.

2. Kapitola: Člověk rozumový neboli pokročilý

I. Rozum, který se otevře Bohu

Začátek rozumového člověka

Předběžné poznámky

195. Když přejde od stupně smyslového člověka k člověku rozumovému, abychom pak přešli od rozumového k duchovnímu, když o tom píšeme a s nadějí v tom děláme i pokroky, musíme mít především na paměti, že moudrost, jak o ní můžeme číst v knize, jež nese její jméno, vychází vstříc těm, kdo po ní touží, že jim chvátá v ústrety, a vystupuje radostně na všech cestách. To platí pro pokrok, rozjímání a hloubání. Neboť moudrost vše proniká díky své čistotě. Bůh totiž pomáhá svou tváří těm, kdo ji nahlížejí, rozhybává je a rozněcuje. Krása nejvyššího dobra přitahuje ty, kdo ... rozjímají.

196. Když rozum, který pokročil vpřed k lásce, vystoupí vzhůru a milost sestoupí k člověku lásky a touhy, pak se často přihodí, že rozum a láska, které jsou působeny oběma těmito stupni, se stanou jedním, a také to co rozum a láska působí, totiž moudrost a poznání. A už je nelze brát či pojímat odděleně, poněvadž jsou už jedno a jsou výsledkem jedné činnosti a ctnosti, a to jak v chápání poznávajícího, tak i v radosti požívajícího. Ačkoli je třeba rozlišovat jedno od druhého, je nicméně nutno, když se to tak v dané věci nabízí, jedno s druhým a v druhém pojímat a brát.

197. Jako tedy v pokroku náboženského života – mluvili jsme o tom už shora – bdí člověk smyslový nad svým tělem, aby uspořádal vnějškový život a připravil se na cvičení se ve ctnostech, tak se musí rozumný člověk starat o ducha, vytvořit jej, pokud ještě chybí, vychovat jej a uspořádat, když už je přítomen. Především je třeba uvažovat, kdo nebo co duch samotný je, kterého rozum činí rozumovým. Pak je třeba uvažovat, co je rozum samotný, který dělá ze smrtelného živočicha člověka tím, že jej činí rozumovým. Nejprve však musíme hovořit o duši.

Rozumem obdařená duše

198. Duše je tělesné bytí schopné rozumu a určené k tomu dávat tělu život. Ona způsobuje, že lidé jsou oduševnění, nalézají zálibu v záležitostech tělesných a jsou závislí na smyslech těla. Jakmile však duše začne být nejen vnímavá k dokonalému rozumu, nýbrž k němu také v části, odkládá ihned rod ženský a stává se duchem (animus), který se podílí na rozumu, který je způsobilý řídit tělo, jež sám vlastní. Dokud je ještě duše, bude rychle ženským tím, že se přikloní k tomu

199. Neboť duch lidí je utvořen důvtipem v úsilí po dobu a přirozeností připravenou k činům. Stojí na vrcholku věcí utvořených stvořitelkou moudrostí. Přesahuje hmotné stvoření je zářivější než každé hmotné světlo a důstojnější, protože je obrazem stvořitele, a je schopné přijmout rozum. Přesto byl – uvíznut v hříchu tělesného původu – otrokem hříchu a uvězněn zákonem hříchu, jenž je v údech. Přesto neztratil zcela rozhodovací schopnost, to znamená úsudek chápání, který odhaduje a rozlišuje, ačkoli ztratil svou svobodu ve chtění a konání.

200. Neboť je mu dána schopnost rozlišování jako trest za hříchy a jako znamení pro ztracenou přirozenou důstojnost, třebaže je tato schopnost jen jako spoutaná, jako znamení. Duch ji nemůže také nikdy před obrácením a osvobozením vůle celkem ztratit jakýmkoli odvrácením vůle, celkem

ztratit jakýmkoli odvrácené vůle. I když ji zneužívá tím, že volí zlo namísto dobro, je jejím prostřednictvím – jak bylo řečeno - lepší a důstojnější, než celé hmotné stvoření, a to jak v sobě tak také v dovednosti stvořitelské pravdy.

201. Vůle však byla osvobozena, když se duch stane láskou, když láska Boží bude vylita do našeho srdce. Duchem svatým , který nám byl dán. A pak je rozum opravdu rozumem, to znamená postojem ducha, který ve všem souhlasí s pravdou. Když totiž je vůle osvobozena osvobozující milostí a duch začíná být řízen svobodným rozumem, pak je Pánem sebe samého, to znamená, že používá sebe samého ve svobodě, stává se duchem a dobrým duchem.

Duchem se stává, nakolik svého živého tvora (animal) dobře oživuje a naplňuje doplňováním svobodného rozumu.

Dobrym se však stává, nakolik už miluje své vlastní dobro, jímž se stává dobrým a bez něhož nemůže být dobrým ani duchem.

202. Duch bude však dobrý a rozumný, když miluje z celého srdce Pána, svého Boha, celou svou duší, celou svou myslí a všemi svými silami, sebe samého však jenom v Bohu a svého bližního, jako sebe samého. Duch se stává dobrým, když se bojí Boha a dbá na jeho přikázání. Neboť to je celý člověk.

Rozum

203. Rozum však je – jak jej vymezují ti, kdo určují definice, nebo jak je popisují ti, kdo vytvářejí popis - „, pohled ducha, v němž sebou samým a ne nějakým tělesem nahlíží pravdu, nebo je nahlížením pravdy samotné, nebo pravdou samotnou, která je nahlížena, nebo rozumový život, nebo rozumová poslušnost, jíž se člověk vyrovnává nahlížené pravdě.

204. Uvažování je však hledání rozumem, to znamená hnutí jeho pohledu prostřednictvím věcí, které je třeba zpozorovat. Uvažování hledá, rozum nalézá. Když tento pohled vidí věc, na niž je nasměrován, je to vědění. Když jí nevidí je nevědomostí pro lidi.

205. Toto je tedy rozum : jak nástroj, jímž působí, tak také dílo, jež působí. Rád praktikuje svou činnost v oblasti užitečného a počestného. Praktikováním se naplňuje, omrzelou nudou však se vysiluje v sobě samotném.

Rozum a Bůh

Neexistuje však žádné důstojnější a užitečnější zaměstnání pro člověka, , který má rozum, než to, které nasazuje to, co má za lepší, jímž přesahuje ostatní živé tvory a ostatní části své existence, což je tedy jeho rozum či duch.

Pro rozum či pro ducha, kterému je podřízena ostatní existence člověka k řízení, není nic důstojnějšího ke hledání, nic sladšího k nalezení, nic potřebnějšího k vlastnění než samotné to, co přesahuje samotného ducha, což je sám Bůh.

207. Bůh není daleko od žádného z nás, neboť v něm žijeme, pohybujeme se a jsme. My však žijeme v Pánu, našem Bohu, ne jako v tomto vzduchu, nýbrž ve víře. V Něm se pohybujeme, v něm kráčíme vpřed nadějí, v Něm jsme, to znamená zůstáváme a jsme upevněni láskou.

208. Jím totiž a pro Něj je stvořen rozumný duch, aby se na něj obracel se svými tužbami, aby on sám byl jeho dobrem. Duch je však dobrý pouze účastí na tomto dobru. Je stvořen podle jeho obrazu a k jeho podobě. To znamená, že duch, pokud zde žije, se má přibližovat podobností, nakolik je to jen možné, k tomu od něhož se nepodobností vzdálil, aby byl zde svatý, jako je onen svatý, a bude na věčnosti blažený, jako je onen blažený.

209. Na závěr lze říci, že velké a dobré je jenom to, když velký a dobrý duch člověka vzhledne k tomu, co je nad ním, když to obdivuje a po tom touží, když se tento věrně vytvořený obraz snaží stát podobným své předloze. Neboť takový člověk je sám obrazem Božím, a tudíž, protože je obrazem, bude mít účast na chápání, aby na tom, jehož je obrazem, mohl a musel záviset.

210. Když pak proto i na zemi řídí jemu svěřené tělo, miluje přesto vždy setrvávat s tou lepší částí sebe samého, totiž se svou pamětí, svým rozumem a svou láskou tam, odkud všechno čím je nebo co má, přijal. A může doufat – nakolik je v tomto bodě jen člověku dána naděje – že tam navěky zůstane a s plným nazíráním Boha dosáhne i plnou podobnost, když .....vyrovnávat svůj život této

dobré naději.

211. Na to obrací svůj pohled, na čem je závislý. Setrvává více u lidí proto, aby je oživoval životem Božím, aby věci Boží hledal a vstřebával, než aby žil tento smrtelný a lidský život.

212. Jako totiž obrací své tělo, jež oživuje v jeho přirozeném postoji k nebi, které svou povahou, postavením i důstojností přesahuje všechna místa a tělesa, tak také dbá on – duchovní přirozenosti – aby se vždy obracel k tomu, co je v duchovní oblasti výše, totiž k Bohu a božským věcem. Nečiní to v pyšném smýšlení, nýbrž v dětské lásce, a to střízlivým, spravedlivým a zbožným životem. Čím výše je to, oč duch usiluje, s o to větším vypětím se duch musí cvičit. Toto cvičení ať jej vnějškově nezahltí, nýbrž ať jej vnitřně prosáknou. Ať jej tak uchvátí, že jej učiní dokonalým.

II. Pokrok rozumového člověka : život ctnosti Studia rozumového člověka

213. I když tato úsilí jsou někdy podpořeny knihami a, i když si jimi člověk pomáhá, nejsou přesto druhu literárního. Nejde o finesy, diskuze a tlachání, nýbrž o duchovní vědění o pokojná a pokorná cvičení, jež patří k pokornému člověku. I když tato cvičení se vykonávají zvenku, tak přesto je to spíše vnitřní konání v duchovní oblasti, kde se člověk obnoví, když si obleče nového člověka, který je utvořen podle Boha ve svatosti a spravedlnosti pravdy.

214. Zde se totiž utváří duch, zde se formuje dobrý vhled (pochopení) pro všechny, kdo podle toho jednají. Zde se nám dle pokynu uděleného apoštolem dostane poučení „prokázat se jako služebníci Boží velkou trpělivostí v souženích, v bídě, v úzkostech, v námahách,, v bděních, ve vězení cely, „ v pústu čistotou, s moudrostí, s laskavostí, s radostí, s Duchem svatým, s láskou bez přetvářky, se slovy pravdy, se silou Boží, zbraněmi spravedlnosti po pravici i po levici, při počtách i nactiutrhaní, při špatné i dobré pověsti, považovaní za svůdce a přece pravdiví, jako neznámým a přece známí, jako umírající a hle – žijeme, jako vystavování umrtvování a přece neusmrcení, jako sklíčení a přece stále radostní, jako chudí a přece obohacující mnohé, jako nemající nic a přece vlastníci vše, „ v lopocení a starostech, ve hladu a žízni, v chladu a nahotě.“

215. Toho a jiného tohoto druhu jsou ty svaté námahy, ta cvičení, jež doporučuje apoštol, v nichž se duch samotný s Bohem tříbí, nalézá a zlepšuje, očišťuje se od každého poskvrnění těla a ducha a dovršuje posvěcování v bázni Boží.

216. Tyto námahy milují mlčení, vyžadují klid srdce v námaze těla, chudobu ducha a pokoj ve vnějších útrapách a dobré svědomí ve vší čistotě srdce a těla. Tyto pak dělají z ducha to, co je, protože k tomu nabízí předpoklady. Ony marnivé, pošetilé, bohaté slovy, hádavé, všetečné a ctižádostivé skutky však rozptýlí a zahubí dokonce i ducha, který je už vzdělaný či už dokonalý.

217. Tyto námahy nehledají ani tak květy jako spíše kořeny ctností. Nejde jim o to se jevit nějakým, ale takovým být. Nejde jim o to, aby byly zpozorovány, nýbrž aby byly vlastněny.

Vůle a pravda

231. Avšak i když odevzdanost milujícího nesmí mít žádný konec a žádné hranice, tak musí přesto konání jednáčícího mít své hranice, závory a pravidla. Aby příliš horlivá vůle jakkoli nepochybila, musí bdělá pravda být vždy přítomná prostřednictvím poslušnosti.

232. Neboť nic nepřispívá více k dobru člověka, jež směřuje k Bohu, než vůle a pravda. Neboť tyto obě jsou míněny, když Pán praví : „ Když budou v souladu, dát jim Bůh Otec za podíl, o cokoli prosí.“

233. Když tyto dvě jsou v dokonalém souladu, pak v sobě zahrnují celou plnost ctností, aniž by se mohla vetřít nějaká neřest. Mohou všechno, a to i ve slabých lidech. Mají a vlastní všechno, a to i v člověku, který nemá nic. Dávají, poskytují, shromažďují a jsou k užitku u člověka, který spočívá u sebe. Proslulost a bohatství jsou ve svědomí onoho blaženého muže. Vycházejí z plodů jeho dobré vůle. Navenek tuto dobrou vůli obepíná štít pravdy Boží, a to ne pouze na jedné straně jako štít tohoto světa, nýbrž na všech stranách. Dobrá vůle činí člověka v každém okamžiku radostným a šťastným v jeho nitru. Ve vnějškových činnostech jej však činí pravda vážným a důstojným, jistým a bezstarostným.. Tak překračuje onen člověk lidské hranice. Žije vždy v čilosti, jak se praví o onom počasí, které vládne nad měsíční sférou.

III. Dověření rozumového člověka : Vzestup vůle Obě cesty

234. Vůle je přirozeným úsilím duše, která se zaměřuje na jedné straně na Boha a nitro člověka, na druhé straně na tělo a vnějškové tělesné záležitosti.

235. Když se vůle vypíná vzhůru jako oheň k místu, jež mu patří, to znamená, když se vůle spojuje s pravdou a pozvedá se k vyšším věcem, je to toužebná láska (amor). Když je vůle živena milostí, aby byla podporována, je to nezištná láska (dilectio). Když se vůle vciťuje, zůstává věrná a požívá, je to božská láska (caritas), jednota ducha a Boha. Neboť Bůh je láska. Když v tom člověk dosáhl určité dokonalosti, je však teprve na začátku, poněvadž v tomto životě v tom neexistuje dovršení.

236. Když se však vůle odkloní k tomu, co je tělesné, je to žádostivost těla. Když se nechá svést k těkavosti světa, je to žádostivost očí. Když usiluje o slávu a úctu, je to povýšenost.

237. A přece dokud vůle při tom slouží užitku či nutnosti přirozenosti, je přirozeností nebo úsilím přirozenosti. Když se však vůle věnuje nadbytečným a škodlivým věcem, je neřestí přirozenosti nebo vůle samotné. Při prvním zatoužení či objevení se to můžeš sám na sobě rozpoznat. Když vůle v záležitostech, které se týkají těla, nebo v potřebách života při prvním zatoužení nastaví hranice, je vůle přirozeným úsilím duše. Pokud však podle zatoužení, čím dál tím více pokračuje hlouběji, zrazuje vůle samu sebe, poněvadž vůle pak není ani tak vůlí jako spíše s neřestí vůle, totiž, chamtivostí, požitkářstvím či jinou neřestí tohoto druhu. Neboť vůle má v těchto záležitostech brzy dost, ale neřesti vůle nemají nikdy dost.

238. Pokud vůle v duchovních věcech a v tom, co se týká Boha chce, co může, a pokud chce víc, než může, je na místě ji chválit. Pokud chce, co nemůže, a pokud chce víc, než může, je na místě ji řídit a ukázněvat. Pokud nechce, co může, je na místě ji vzbudit a vyburcovat. Neboť když nebude vůle ukázněvána, nechá se často strhnout a svrhnout do hloubky. Pokud nebude buzena, spí vůle často, váhá a zapomíná na svůj cíl, snadno uhýbá takřkajíc na stranu k uvolnění nabídnutého pobavení.

Nutná kázeň

239. Jak už je to u těla obvyklým případem - tělo nějakého člověka vidí jiný lépe, než ten člověk může sám vidět - tak je tomu i v těchto záležitostech : Cizí oko vidí nás často lépe než naše vlastní. Jiný člověk, který není stejně naplněný|prodchnutý hnutím téže vůle jako my, je často spravedlivějším soudcem našich činů, poněvadž my buď z nedbalosti nebo ze sebelásky upadáme u sebe často do bludu.

240. Tudíž je poslušnost dobrým strážcem naší vůle, ať už závisí na příkazu či radě, či ať touží po podřízenosti nebo se vykonává jen ze samotné lásky. Podle slov apoštola Petra totiž synové poslušnosti očišťují často svá srdce dokonaleji a příjemněji, když se podřídí v poslušnosti lásky stejně rovným nebo dokonce níže postaveným lidem, než když se podřídí v poslušnosti nátlaku svým představeným. Neboť v prvním případě poroučí, radí a poslouchá pouze a jenom láska. Ten druhý případ se bojí buď trestu anebo hrozí rozkazující autorita a nutnost vzbuzující strach. Tam si poslušnost zaslouží často větší chválu, tady se neposlušnosti vyhrožuje čím dál tím větším potrestáním.

241. Tudíž je všem jasné, jak je potřebný dohlížitel pro vůli u člověka, který své srdce směřuje vzhůru, aby řídil svůj vnějškový život, aby řídil a uspořádával nicméně o to více kvůli svému vnitřnímu životu. Neboť pro duši, která často myslí na sebe či na Boha, stojí vůle na počátku každého myšlení a celý průběh myšlení následuje nutným způsobem počátek vůle.

Myšlení a myšlenky

242. Jsou tři věci, které působí myšlení : vůle samotná, paměť a rozum. Vůle tlačí paměť vyvolat látku. Tlačí rozum přetvářet to, co je vyvoláno. Vůle vztahuje rozum na paměť, aby tím byla přetvářena. Vůle obrací zrak myslícího na rozum, aby se tím takto uskutečnilo myšlení. Poněvadž vůle tlačí tyto činnosti k jednotě a s jistým lehkým hnutím je jednu s druhou spojuje, zdá se, že

myšlení (cogitatio) dostalo svůj název od „tlačit“ (cogere).

243. Odtud vyvstávají všechny myšlenky – na jedné straně ty dobré a svaté, které jsou hodny Boha, na druhé straně ty špatné a zvrácené, které oddělují od Boha, a opět jiné myšlenky bez rozumu, to znamená neužitečné a marné, od nichž se Bůh odvrací. Proto se totiž praví : „ Zvrácené myšlenky od Boha odvádějí,“ a „ Svatý duch se vzdaluje od nerozumných myšlenek.“

244. Co se týče těchto slov, je nutno vzít v úvahu, že člověk bez jakéhokoli rozumu nemůže v žádném případě myslet a že v zásadě neexistuje myšlení bez jakéhokoli rozumu. Ale existuje myšlení ze schopnosti přirozeného rozumu a jiné ze síly rozumového ducha. Rozum je nepochybně tentýž. Vykonává přirozeným způsobem svou činnost, ať už je zaměřen kamkoli, a to k dobrému či ke zlému. Vypadá však jinak, když je přenechán sám sobě, a zase jinak, když je osvícen milostí.

245. Onen se nezřiká záležitostmi světa – ani vážných ani neužitečných. Tento však se obrací jen k záležitostem, jež jsou jeho hodny a mu podobny. Onen – protože je přenechán sám sobě a nakažen neřestí – působí často silou rozumu a z ponoukání zkažené vůle a vymýšlí si zvrácené myšlenky, jimiž sám sebe, myslícího, dobrovolně od Boha odděluje. Tento však je vždy osvícen, je oddaný ctnosti a dosahuje zbožnosti, která tohoto myslícího spojuje s Bohem.

246. Ty „ nerozumné myšlenky“, které se vzpomínají v Písmu na druhém místě, jsou ony marné a nepotřebné myšlenky, které se nevztahují úmyslem myslícího na žádnou z obou forem rozumu. Tyto myšlenky neničí jedním úderem, nýbrž rozkládají nepozorovaně a pozvolna. Zabírají čas, brání nutným činnostem a otravují ducha. Nejsou ani tak myšlenkami, jako spíše jistými obrazy myšlenek, jež se odvozují z pravdivých předešlých vzpomínek, nebo jsou samotné vzpomínky , které tryskají mimovolně a rozmanitě z paměti.

247. V tomto případě se vůle jeví spíše pasivní než aktivní, poněvadž při tom nepředchází žádný úmysl myslícího. Když se to, co samo od sebe vyvstává z paměti, nabízí bezstarostnému rozumu k přetváření, tak se jeví, že všechno, co se děje se odehrává spíše ve snu spícího než v uvažování myslícího. Ačkoli nespočívá v úmyslu myslícího od sebe odrazit Ducha svatého, přesto se tak děje vinou nedbalce, se duch pořádku po právu vzdálí od podřazených myšlenek.

248. I kdyby tyto myšlenky byly vyvolány jistou skrytou silou rozumu, tak neprochází přesto z rozumu a rozum bude k nim přitahován, protože k nim není žádný souhlas poznávajícího. Pokud se však člověk vážně zamyslí nad vážnými věcmi, vypadá vůle z paměti svobodným rozhodnutím rozumu vše, co potřebuje, přikloní formující rozum paměti. Rozum nakloní to, co je zformované – ať je to cokoli – bystrozraku myslícího a tak bude realizována činnost myslícího.

3. Kapitola : Člověk duchovní čili dokonalý

I. Ze sféry myšlení do sféry lásky (začátek duchovního člověka)

Zásah Ducha svatého

249. Pokud se však myšlení zaměřuje na to, co pochází od Boha nebo co k Bohu vede, a pokud vůle pokročí tak daleko, že se stane láskou, vylévá se na cestě lásky ihned Duch svatý, Duch života, který vše oživuje. Napomáhá slabosti myslícího buď v modlitbě, v rozjímání nebo ve vzdělávání se. A ihned se stává paměť moudrostí (sapientia), když paměti sladce chutnají (sapiunt) dobra Páně, a myšlenky, které z toho vycházejí, přiklání k rozumu, aby je rozum přetvářel v milující náklonnosti. Rozum myslícího se však stává nahlížením milujícího. Nahlížení přetváří svou látku s jistým zakoušením duchovní nebo božské sladkosti a naplňuje jimi pohled myslícího. Pohled však se stane radostí požívajícího.

250. A pak tehdy myslí pak člověk správně o Bohu podle lidského měřítka, když lze ovšem ještě nazývat myšlením (cogitatio) to, kde nic nenutí (cogit) a nic není nuceno (cogitur), nýbrž kde je ve vzpomínce na plnost sladkosti Boží jen jásání a plesání, a kde činí skutečnou zkušenost Pána v jeho dobrotě ten, kdo jej v prostotě srdce hledal.

251. Ale tento způsob myšlení o Bohu nespočívá v uvážení myslícího, nýbrž v milosti obdarovávajícího, když totiž udělí Duch svatý tomuto člověku svůj dech. Úkolem člověka je neustále připravovat své srdce tím, že očišťuje svou vůli od cizích náklonností, že očišťuje svůj rozum nebo mysl od starostí, že osvobozuje svou paměť od lelkujících, uspěchaných a někdy i potřebných činností. Tak ať se v dobrý den Páně a v hodinu zalíbení Pánu, kdy myslící slyší šumění

vanoucího Ducha, všechny prvky, které působí myšlení, ihned samy od sebe sjednotí, ať spolupůsobí k dobrému a ať takřka utvoří svazek k radosti myslícího. Vůle pak představuje čisté obrácení k radosti, jež přichází od Páně. Paměť nabízí spolehlivou látku a rozum sladkost zkušenosti.

Potřebné ovládnání vůle

252. Tak tedy má zanedbaná vůle za následek lelkující a Boha nehodné myšlenky, zkažená vůle pak zvrácené myšlenky, jež oddělují od Boha, přímá vůle pak potřebné myšlenky k užítku v životě, zbožná vůle pak účinné myšlenky k plodům ducha a k zažívání Boha. Plody Ducha však jsou – jak praví Apoštol : Láska, radost, pokoj, trpělivost, mírnost, dobrota, laskavost, jemnocit (brzda k druhým), věrnost, zdrženlivost, skromnost a čistota.

Síla k ctnosti,

Pozitivní plody Ducha (spiritus vitae) jsou integrita-láska k druhým, zdrženlivost a jemnocit brzdy k druhým, pokoj, trpělivost, mírnost, dobrota, laskavost, věrnost, skromnost a čistota.

Zbožnost je moudrost a vyhýbat se zlému je vědění (Job, Starý zákon).

kvůli čemu nenávidí to, co si tělesnost v protikladu k tomu žádá.

255. Neboť ta přání, která takřkajíc přichází zvenku, procházejí kolem a odlétají, takže člověk chce hned to a pak zase ne, nelze vůbec počítat k podnětům vůle, nýbrž téměř k lelkujícím myšlenkám. Neboť i když někdy jdou tak daleko, že ducha pobaví, osvobodí se duch, který má sám sebe pod kontrolou, přesto od nich rychle.

256. Abychom se vrátili k tomu, co člověk plně chce, musí člověk nejprve přemítat o tom, co je to, co tak chce. Pak musí přemítat v jaké míře a jakým způsobem to chce. Když to, co zcela chce, je Bůh, musí člověk zkoumat, v jaké míře a jakým způsobem Boha chce, zda jej chce až k pohrdání sebou samým a všech věcí, jež jsou a nebo být mohou. A to ne pouze úsudkem rozumu, nýbrž také z milujícího tíhnutí srdce, takže vůle je více nežli vůle, je toužící láskou (amor), nezištnou láskou (dilectio), božskou láskou, je jednotou ducha.

Žebřík lásky

257. Tak totiž je nutno milovat Boha. Silná vůle, která se obrací k Bohu, je toužící láskou (amor). Nesobecká láska (dilectio) je připojením nebo sjednocením, božská láska (caritas) je požíváním. Jednota ducha s Bohem je pro člověka, který své srdce zaměřil vzhůru, dokonalostí vůle na cestě k Bohu, Takový člověk nechce pak jen to, co Bůh chce, není jen naplněn láskou, nýbrž je tak dokonalý ve svém milujícím tíhnutí, že může chtít jen to, co Bůh chce.

258. Avšak chtít, co chce Bůh, znamená být podobný Bohu. Pouze moci chtít, co chce Bůh, to už znamená být tím, co je Bůh, neboť chtění a bytí je totéž. Proto se říká oprávněně, že my jej budeme tehdy zcela nazírat tak, jak je, když se mu staneme podobnými, to znamená, když budeme tím, čím je On. Totiž jim je dána moc stát se Božími dětmi, a to není moc, aby bili Bohem, nýbrž aby byli tím, čím je Bůh : svatými a v budoucnu dokonale blaženými jako Bůh. Svatost v tomto životě a blaženost v budoucím mají jen od Boha, který je jejich svatostí a blažeností.

Trojí podobnost a jednota s Bohem

259. A to je úplná dokonalost : podobnost Bohu. Nechtít být dokonalý znamená minout se cíle. Proto musí člověk pro tuto dokonalost život vůli a mít připravenou lásku. Člověk musí vůli bránit v tom, aby se propůjčila cizím záležitostem. Člověk musí dozírat na lásku, aby zůstala neposkvřená. Jen k tomu jsme byli stvořeni a žijeme, abychom byli Bohu podobní. Podle obrazu Božího jsme totiž byli stvořeni.

260. Existuje však podobnost s Bohem, kterou nemůže nikdo odložit, dokud žije. Tuto podobnost zanechal stvořitel všech lidí každému člověku jako důkaz ztracené, lepší a důstojnější podobnosti.

Tuto podobnost má každý, ať chce či ne, a to jak ten, kdo ji může poznat, tak i ten, který je tak

omezený, že ji nemůže poznat. Spočívá v tom, že jako je Bůh všude a je zcela všude ve svém stvoření, tak i každá živoucí duše je zcela ve svém těle. A jako bůh, který je vždy stejný v sobě, vyvolává ve svém stvoření stále stejným způsobem nestejně účinky, tak vyvolává i duše člověka, ačkoli oživuje celé tělo stejným životem, přesto ve smyslech těla a v myšlenkách srdce ve stejném jednání neustále nestejně účinky. Tato boží podobnost v člověku je, co se týče zásluh, před Bohem bez významu, poněvadž je vlastností přirozenosti a není plodem vůle nebo námahy.

261. Ale existuje jedna jiná podobnost, kterou se k Bohu přichází, nakolik je jen dobrovolná. Tato podobnost spočívá ve ctnostech. Zde by duše ráda takřka napodobila velikostí ctností velikost nejvyššího dobra a pokud trvá stálost v dobrém, i jeho věčnou neproměnlivost.

262. Mimoto existuje ještě jedna jiná podobnost s Bohem. O ní jsme už něco řekli. Ona je natolik něčím zvláštním, že už se nenazývá podobností, nýbrž jednotou ducha. To je pak ten případ, když se člověk stane jedním s Bohem, jedním duchem ne pouze v jednotě stejného chtění, nýbrž ve ctnosti, která je mnohem výraznější a opravdovější, jak už jsme řekli, která už není ve stavu chtít něco jiného.

263. O jednotě duchů se mluví nejen, protože ji působí Duch svatý nebo protože Duch svatý uchvátí ducha člověka, nýbrž protože tato jednota je duch svatý samotný, Bůh, láska. Protože je láskou Otce a Syna, jejich jednotou a sladkostí, jejich dobrotou a jejich polibkem, objetím a čímkoli oba spolu jen mohou být, tak se člověku při pohledu na boha dostane svým způsobem v této nejvyšší jednotě pravdy a v pravdě jednoty totéž, a to jako jednotě stejné podstaty Syna při pohledu na Otce a Otcí při pohledu na Syna. To blažené vědomí se pak nachází v jisté míře uprostřed v objetí a v políbení Otce a Syna. Pokud člověk Boží si nevýslovným a nemyslitelným způsobem zaslouží sice ne stát se bohem, ale přesto tím, čím Bůh je, pak je člověk z milosti tím, čím je Bůh z přirozenosti.

Původce božského sjednocení

264. Proto připojil apoštol při vypočítávání duchovních cvičení moudře Ducha svatého, když praví : „Prokazujeme se čistotou, moudrostí, laskavostí, radostností, Duchem svatým, bez pokrytecké lásky, slovem pravdy, silou Boží.“ Všimni si tedy, jak on uprostřed těchto dobrých ctností, jako srdce uprostřed těla umísťuje Ducha svatého, který vše takřkajíc působí, řídí a oživuje.

265. On je totiž všemohoucím umělcem, který vyvolává dobrou vůli člověka vůči bohu, který působí usmíření Boží s člověkem, který buduje milující náklonnost, uděluje ctnost, propůjčuje skutkům zdar, který vše s mocí spravuje a s nímou řídí.

266. On sám oživuje ducha člověka a drží jej pohromadě, jako duch člověka oživuje své tělo a drží jej pohromadě. Nechť lidi učí andělé hledat Boha a jej uctívat. On sám vyučuje, jak jej najít, jej mít a požívat. On je jedinou starostí toho, kdo je správně hledá, a zbožností toho, kdo jej uctívá v duchu a v pravdě, láskou toho, kdo jej má, a radostí toho, kdo jej požívá.

267. Cokoli však i zde uděluje věřícím na patření a poznání, je přesto pouze zrcadlem a hádankou, natolik vzdálenou od budoucího patření a poznání, jako je vzdálena víra od pravdy či čas od věčnosti, i když někdy vstupuje to, co čteme v knize Job : „ Ukryvá ve svých rukách světlo a poroučí mu, aby vyšlo, a oznamuje svým milovaným, že toto je jeho vlastnictvím a že k němu může vystoupit“.

II. Od jasnosti k jasnosti čili nazírání Boha - pokrok duchovního člověka Jak se Bůh ukazuje

268. Vyvolenému a milovanému člověku Božímu je někdy totiž udělen paprsek světla tváře Boží, a to jako světlo, které je ukryto v rukou, které se ukazuje nebo je neviditelné dle uvážení jeho nositele, aby duch tím, co smí vidět takřka přechodně a v jednom okamžiku, vzplál touhou po plném vlastnictví věčného světla, po dědictví dokonalého nahlížení Boha.

269. Aby takový člověk poznal až do určitého stupně to, co mu chybí, dotýká se milost někdy takřka jen letmo myslí milujícího, odtrhává jej od sebe samotného a vede jen vpřed ke dni, který je (tj. k věčnosti), daleko od shluku světa, k radostem mlčení.

Proto se mu sám ukazuje dle jeho možností na okamžik, na krátký úsek času, aby jej mohl vidět tak,

jak je. Mezitím jej proměňuje také k tomu, čím je on sám, aby byl podle svých možností to, co je Bůh.

270. Jakmile pochopil, co odlišuje čisté od nečistého, bude vrácen zpět sám sobě, poslán zpět k sobě, aby jeho srdce se očistilo pro patření, aby se jeho duše připravila pro podobnost. Tak má být, pokud opět jednou bude připuštěn, ještě čistější pro patření, ještě stálější pro požívání.

Očišťování duše

271. Neboť nijak jinak nechápe člověk lépe míru své nedokonalosti než ve světle Boží tváře, v zrcadle vidění Boha. Jakmile v den, který je, vidí čím dál tím více, co mu chybí, zlepšuje se den ze dne podobností v tom, v čem nepodobností pochybil. Prostřednictvím podobností. Tak provází čím dál tím zřetelnější podobnost vědy, čím dál tím větší patření.

Pokrok v lásce

272. Nuže je skutečně nemožné vidět nejvyšší dobro a je nemilovat, anebo je nemilovat v míře, nakolik jej člověk směl uvidět. Tak daleko nechť pokročí láska, aby dosáhla určité podobnosti s onou láskou, jež učinila Boha podobného člověka v ponížení k údělu lidskému, aby byl člověk učiněn podobným Bohu v nádheře účasti na Božím Životě. A pak je pro člověka sladké se ponížit spolu s nejvyšší vznešeností, sdílet chudobu se Synem Božím, postavit se naroveň Boží moudrosti, být naplněn stejným smýšlením jak Ježíš Kristus, náš Pán.

273. To je totiž moudrost se zbožností, láska s bázní, jásot s chvěním se, když totiž pochopíme a porozumíme, že Bůh se ponížil až k smrti, až k smrti na kříži, aby byl člověk vyvýšen až k podobnosti s Bohem. Odtud proudí voda řeky, která oblažuje město Boží, vzpomínka na hojnost jeho dobroty, když my porozumíme a pochopíme jeho dobrodiní na nás.

274. Nuže, pokud člověk teď rozjímá a nahlíží, jak je dobré milovat Boha, bude snadno přiveden k lásce Boží. Neboť skrze sebe samého se v mysli nahlížejícího člověka rozzáří jeho moc, jeho síla, čest, vznešenost, dobrota a blaženost. Přesto přitahuje milujícího člověka duchovním způsobem k tomu, co je dobré milovat, především to, že on sám v sobě je všechno to, co je, jen pokud to celé, kde není žádné části.

Pokoj v Bohu

275. K tomuto dobru se obrací zbožná náklonnost skrze lásku k tomuto dobru samotnému tak, že se od něj neodtrhává, až se s ním stane jedno nebo jeden duch. Když je v něm toto sjednocení dovršené, bude toliko více oddělen a odloučen závojem smrtelnosti od Nejsvětější svátosti, od oné nejvyšší nebeské blaženosti. Poněvadž je však přesto ve víře a v naději v toho, kterého miluje, ve svém vědomí požívá, snáší také, co ještě z tohoto života zbývá, s větší trpělivostí.

III. Od podobnosti k podobnosti čili jednota s Bohem Dokonalost duchovního člověka Přilnutí k dobru čili návyk na ctnosti

276. A to je cílem boje v samotě, koncem, odměnou a spočinutím od námah a zároveň útěchou v bolestech. To je i dokonalost a pravá lidská moudrost. Zahrnuje a obsahuje v sobě všechny ctnosti, které nejsou odněkud vypůjčené, nýbrž do ní takřka zasazeny od přirozenosti podle oné podobnosti s Bohem, skrze níž je on sám tím, čím je. Nuže jako je Bůh to, co je, tak je i co se týká dobra ctnosti – návyk dobré vůle tak upevněn a naladěn k dobrému smýšlení, že tento návyk už nemůže zjevně být žádným způsobem změněn od toho čím je, a to v důsledku žhnoucí podobnosti s neměnným dobrem.

Vědění a moudrost

277. Když pak bude člověk vyzdvižen Bohem, Pánem, svatým Izraele, naším králem, přemítá prozíravý a zbožný duch prostřednictvím osvěcující a pomáhající milosti v nazírání nejvyššího dobra také zákony neměnné pravdy, a to nakolik si zaslouží dotýkat se jí porozuměním lásky, a vytváří si z těchto zákonů jistý druh nebeského způsobu života, ideál svatosti. Tento člověk totiž přemítá o nejvyšší pravdě a věcech, které svou pravdivost odvozují od ní, přemítá o nejvyšším dobru a věcech, které jsou dobré skrze to, přemítá o hloubce věčnosti a o tom, co z ní vychází. Oné pravdě, lásce a věčnosti se uzpůsobuje, zatímco žije zde na zemi. Nepovyšuje se nad ně svým úsudkem, nýbrž pohlíží k nim toužebně, nebo se s nimi v lásce spojuje. Zatímco přijímá stvořený svět, přizpůsobuje se jim, podle nich utváří svůj život, ale ne bez úsudku daru rozlišování, ne bez uvážené přezkoušení a rozumný úsudek.

278. Z toho budou počaty a zrozeny svaté ctnosti. Obraz Boží bude v člověku obnoven a onen Boží život bude uspořádán, od kterého jsou někteří lidé vzdáleni, jak si stěžuje i apoštol. A bude osvojena síla k ctnosti, oba základy, na nichž spočívá nazíravý i činný život, o nichž lze dle starších vykladačů číst u Joba : „Pohled' – zbožnost je moudrost a vyhýbat se zlému je vědění.

279. Moudrost je totiž zbožnost, láska, v níž my toužíme poznat Boha. Když jej vidíme v zrcadle a hádance, věříme a doufáme, že nakolik pokročíme, že jej budeme jednou vidět otevřeně.

280. Vyhýbat se zlému je však věděním o dočasně skutečnosti, v níž žijeme. Přitom se zlému vyhýbáme natolik, nakolik usilujeme o dobro.

281. K tomuto vědění, k této zdrženlivosti se vztahuje na prvním místě cvičení ve všech ctnostech, na druhém místě také vyškolení ve všech uměních tohoto přítomného žití. To jedno z nich, totiž cvičení se ve ctnostech, zjevně se týká spíše vyšší společnosti, která odhaluje ctnost vyšší moudrosti a vydává sladkou vůni. Poněvadž to druhé má co do činění s tělesnými cvičeními, ztrácí se uboze v marnosti nižších věcí, pokud nebude podrženo poutem víry.

283. Neboť vše, co se vezme odněkud jinud, totiž skrze smysly těla, se připojí duchu jako něco takřka cizího a přicházejícího zvenku. Co však přichází do ducha ze sebe, ať už je to skrze sílu rozumu samotného, či ať je to z přirozeného poznání neměnných zákonitostí neměnné pravdy-také bezbožníci z tohoto důvodu usuzují někdy velmi správně - je to tak v rozumu, že právě rozum samotný to je. A toto se přirozenému poznání nepřiblíží jakýmkoli poučením, že to je vědění, nýbrž poznání poznává buď nabádáním jiného člověka nebo vlastní vzpomínkou toto vědění jakožto přirozené vlastnictví.

284. To se ukazuje především v tom, že to, co je o Bohu známo přirozeným zjevením, se odhaluje člověku, a to i bezbožníku. Odtud pochází přirozené tíhnutí ke ctnosti, o němž jeden pohanský básník mohl říci : „Dobří nenávidí hříchy z lásky ke ctnosti.“ Mimoto se odehrávají veškerá rozlišování mezi předměty rozumu prostřednictvím zkoumání a dělání závěrů.

285. Nejnižší forma vědění, která se obrací dolů, je tělesné zažití smyslových věcí, jež se uskutečňuje pěti smysly těla, především pokud svůj boj začnou tělesné žádosti, oči či nadutost těla.

Dokonalý život

286. Když si rozum přetvořený podle moudrosti vybuduje svědomí a uspořádá život, pak si hledá v nižších oblastech vědění podřízenost a vyhovění přirozenosti, v oblasti usuzování a myšlení si hledá řád v životě a v dosahování ctnosti podporován, dělá takto pokroky k tomu, co je správné. Prostřednictvím úsudku rozumu, souhlasu vůle, náklonnosti duše a prostřednictvím konání skutků chvátá k vypravení se ke svobodě ducha a k jednotě, aby – jak už jsme často řekli - se věrný člověk stal jedním duchem s Bohem.

287. A to už je ten život Boží, o němž jsme předtím trochu pohovořili, jenž není ani tak pokrokem v rozumu, jako spíše dokonalou láskou v moudrosti. Poněvadž to moudrému „lahodí“ je mudrcem. Protože se stal jedním duchem s Bohem, je duchovním člověkem. A to je v tomto životě dokonalost člověka.

Jednota s Bohem

288. Neboť kdo byl dosud poustevníkem nebo prostě o samotě, stane se nyní jedno a osamocenost těla se promění v jednotu ducha. Na něm se vyplní, co Pán vyprosil pro své učedníky v souhrnu vši

dokonalosti slovy : „ Otče, chci, aby jako já a ty jsme jedno, tak i oni byli v nás jedno.“

289. Neboť toto je jednota člověka s Bohem nebo podobnost s Bohem nebo podobnost s Bohem. Čím blíže přijde člověk k bohu, o to více udělá nižší část duše stejnorodou se sebou a nejnižší část pak s tímto. Tak jsou duch, duše a tělo uspořádány po svém způsobu, postaveny na své místo, posouzeny dle svých zásluh a také pochopeny podle své osobitosti. Tak se začíná člověk dokonale poznávat a sebepoznáním dělat pokroky a vystupovat k poznání Boha.

Ovoce jednoty: Poznání Boha

290. Jakmile se začne láska toho, kdo dělá pokroky, pozvedat k Bohu a o něj usilovat, je nutno při myšlence na podobnost vyhnout se především omylu nepodobnosti, že totiž člověk nemyslí jinak při srovnání duchovních věcí s duchovními a božských věcí s božskými, než tyto skutečně jsou.

291. Když tedy duch myslí na svou podobnost s Bohem, musí utvářet a uzpůsobovat se myšlení především v tomto ohledu, že se zcela a úplně vyhne myslet o sobě jako o nějakém tělese. O Bohu však nesmí přemýšlet nejen jako o nějakém tělese, jako o něčem prostorovém, nýbrž ani jako o nějakém duchu, jako o něčem, co se může změnit. Duchovní věci jsou totiž odlišné od vlastnosti a přirozenosti těles natolik, nakolik jsou i od každého místního vymezení. Co je však Boží, přesahuje vše natolik – jak hmotné tak i duchovní – jako je svobodné vůči každému zákonu místa či času a od každého podezření na proměnlivost. Zůstává to neměnné a věčné v blaženosti své neproměnlivosti a věčnosti.

292. Jak tedy duch rozlišuje věci, které jsou hmotné, skrze smysly těla, tak může rozlišovat věci, které jsou podle rozumu či duchovní, jsou skrze sebe sama. Co se však týče věcí Božích, může takový duch hledat či očekávat porozumění jen u Boha. Pochopitelně je v některých záležitostech, jež se týkají Boha, dovoleno či možné člověku, který má rozum, někdy na ně myslet a je prozkoumávat jako sladkost své dobroty, velikost své moci a další tohoto druhu. Jeho samého však, jenž je sám, čím je, nelze vůbec myslet, mimo toho nakolik se jej lze dotknout myslí osvícenou láskou.

293. Přesto musíme věřit v Boha a – nakolik Duch svatý nám přichází na pomoc v naší slabosti – musíme si jej představovat jako věčný život, jako plného života a životadárného, jako toho, který je neměnný a všechno proměnlivé způsobuje, aniž by se měnil, jako toho, který rozumí a stvořil každý rozum a rozumějícího, jako moudrost, která každého činí moudrým, jako pevnou, trvalou a neochvějnou pravdu, o níž je vše pravdivé, co pravdivé je, v níž od věků na věky jsou příčiny všech dočasně vynořujících se věcí.

294. Pro něj je život jeho samotným bytím, jeho přirozeností, živoucí život je On pro sebe samotného. To je pro něj samotné božství, věčnost, velikost, dobrota a moc, která je v sobě samém a v sobě samém spočívá, překračuje každé místo silou své přirozenosti nevázaně na místo, a překračuje svou věčností každý čas, který lze rozumem či představivostí uchopit. To je mnohem pravdivější a převyšující než lze myslet jakýmkoli způsobem myšlení, ale přesto se toho má dosáhnout s větší jistotou skrze mysl pokorné a osvícené lásky, než skrze jakékoli myšlení rozumu. Bůh je vždy lepší, než jej lze myslet. Proto lze o něm snáze přemýšlet, než o něm mluvit.

295. Tento život je nejvyšším bytím, z něhož každé bytí vychází. Je nejvyšší substancí nepodřízenou slovní výpovědi, nýbrž jsoucí podkladem, příčinným principem všech věcí. V něm naše bytí neumře, náš rozum nepochybí a naše láska se nepromarní. Vždy bude vyhledáván, aby byl o to sladším nalézán.

Závěr: Výzva k pokoře

296. Kdo tedy chce vidět toto nevýslovné bytí – a pouze nevýslovitelně jej lze vidět – ať své srdce očistí. Neboť nelze je uvidět nebo obsáhnout prostřednictvím hmotné podobnosti spícím člověkem, nýbrž prostřednictvím hmotného vzezření bdícím člověkem, nikoli jakýmkoli bádáním rozumu, nýbrž pouze čistým srdcem pokorně milujícího člověka.

297. To je totiž tvář Boží. Nikdo ji nemůže vidět a zároveň žít pro svět. To je ta nádhera, již si každý přeje nahlížet, kdo o to přemítá, milovat Boha, svého Pána, celým srdcem, celou duší, celým svým vnímáním a všemi svými silami. Ani nepřestává k tomu pobízet svého bližního, když jej

miluje jako sebe sama.

298. Když pak takový člověk bude občas připuštěn k tomuto nazírání, vidí ve světle pravdy samotné jednoznačně přicházející milost. Pokud bude odtud vykázán zpět, pozná sebe samého ve své slepotě, že totiž jeho nečistota není v souladu s čistotou Boží. A pokud miluje, je pro něj sladké plakat a bez mnohého vzdychání se cítí nucen obrátit se zpět k vědění o sobě samém.

299. Pochopit Boha jsme zcela a úplně neschopní. Ale on, jehož milujeme, nám odpouští. A třebaže vzpomínáme, že o něm nemůžeme ani dostatečně odpovídajícím způsobem hovořit ani o něm dostatečně důstojně přemýšlet, budeme přesto jeho láskou vybízeni a puzeni, abychom o něm mluvili a o něm přemítali.

300. Proto se musí ten, kdo přemýšlí pokořovat ve všech věcech a vzdávat v sobě úctu Pánu, svému Bohu. Takový člověk se musí stávat v nahlížení Boha umenšovat, musí se v lásce k svému stvořiteli podřizovat každému lidskému stvoření, musí přinášet své tělo jako svatou, živou a bohumilou oběť, jako svou duchovní bohoslužbu. Především pak nemá být moudřejší, než je přiměřené, nýbrž má být moudrým se zdrženlivostí, podle míry víry, jež je mu od Boha dána. Nemá klást dobro svého života před pohled lidí, nýbrž má jej ve své cele utajit a ukrýt ve svém vědomí. A toto ať má vždy jako nadpis svého vědomí a své cely : „ Mé tajemství je u mě, mé tajemství je u mě.“

Poznámky

1. „Zrcadlo víry“ a „ Hlavoлам víry“, srov. Par. 4.

2. V některých rukopisech a ve vydání PL od Migneho zde končí doprovodný dopis.

3. Název obou děl se odvozuje od 1 Kor. 13:12 : „ Teď se díváme jen jako v zrcadle a vidíme jen nejasné obrysy.“

Zrcadlo víry PL 180, 365B – 398A

Hlavoлам víry PL 180, 397A – 440D

14. ztraceno

17. Královnou se rozumí církev. Pod prostým oděvem vznikly rozličné řády, které se odlišují, ale nezpochybnou jednotu církve, avšak spíše vyjadřují její plnost a plodnost. Skrze kartuziány se stane viditelným opět jedna ozdoba církve.

18. Otázka, co má přednost, zda obecné blaho (např. Povinnosti opata) nebo osobní štěstí (kontemplace na svaté hoře) opakovaně nenechávala cisterciáky v klidu.

Srov. De contemplando Deo 1.

Aelred, Dvanáctiletý Ježíš 31 : Potřeby podřízených musí mít dočasně přednost před radostmi nazírání.“

19. Způsob života (conversatio) znamená v mnišské literatuře starověku život poustevníků.

20. Velká kartouza, založená v roce 1084 sv. Brunem, dostala prostřednictvím Guiga roku 1127 stanovy (consuetudines), které byly jako závazné vyhlášeny až při 3. generální kapitule. Předtím se uplatňovaly ve shodě podle místních poměrů a potřeb. Velká kartouza leží v horách oblasti Dauphiné, zatímco v Mont Dieu je podnebí mírnější. Vilém žil v Signy, cca 30 km daleko od Mont Dieu.

21. Res ipse sacramentorum-život milosti, spojení s Bohem.

22. Překlad těchto pojmů byl převzat z : Texte der Zisterzienser Vaeter 3, Výklad Písne písní str. 41.

23. Jazyková souvislost mezi sapere a sapiens se nedá překladem přenést.

24. Podkladem je text evangelia : „ Manducate, quae apponuntur vobis.“ Věta znamená : Předpis spočívá v souladu s učením víry.

25. Překlad těchto pojmů pochází od Hanse Urs von Baltazara : Vilém od sv. Teodorika – Zrcadlo víry (s pojednáním o přirozenosti a vznešenosti lásky paragrafy 7, 16, 18).

26. Seneca : Dopisy Luciliovi IV, 11. V následujících 9 úryvcích je Seneca často citován. V následujících 9 úryvcích je Seneca často citován. Srov. vydání od Jeana Déchaneta v Sources Chrétiennes 223, str. 218 a násl.

27. Augustin – Vyznání III, 6, 11 : „ Tu antem Deus interior intimo meo et superior summo meo.“

28. Život cenobitů se zde bere jen z negativní stránky.

29. O zvyku recitovat soukromě žalmy před nočním oficiem viz : Jean Dechanet, str. 235, pozn. 1.

30. Lethe : V řecké mytologii to byla řeka podsvětí. Kdo se napil její vody, vše zapomněl. Srov. Vergilius, Aeneis VI, 714.
31. „přebývat se sebou“ - slovní obrat u Řehoře Velikého, Dialogy II, 3 Sv. Benedikt přebýval jako poustevník v Subiacu „se sebou“.
32. „my“ - jako cisterciák se identifikuje s nimi. Chudoba a prostota ležely cisterciákům obzvláště na srdci. Srov. Bernard z Clairevaux, apologie 16 a násl.
33. Duše je na počátku slabá ženská „anima“. Postupně dělá pokroky k rozumovému stupni, stává se mužnou, „animus“,
srov par. 197. Zde se varuje předem proti opačnému vývoji.
34. Pro mnichy byla práce zásadní otázkou : RB 48.
35. „Činný život“ je podle středověkého chápání askeze, cvičení se ve ctnostech.
36. Augustin, O nesmrtnosti duše 6, 10
37. Inhaerere, adhaerere : Tento pojem pochází z. 1 Kor 6, 17 a označuje u cisterciáků mystické spojení s Bohem.
38. „ sine modo amare“ : Augustin, Ep. 109,2
Bernard z Clairvaux, Dil I, 1 a VI, 16
39. V úryvcích 242-248 se má ukázat, že dokonalost rozumového člověka spočívá v čím dál tím větším úsilí vůle nasměrovat myšlení na Boha a Boží věci.
40. „ den, který je“ - věčnost
41. „idipsum“ - zde chápáno jakožto Bůh
42. Srov. poznámka 35
43. významy slova „sapere“ - chutnat a být moudrým.
Slovní hříčka „quia sapiunt sapienti, sapiens est“ nelze přeložit. Viz pozn. 23